

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Regulace v pojišťovnictví
Diplomová práce

2023

Bc. Michaela Ryklová

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Michaela Ryklová**
Osobní číslo: **E21043**
Studijní program: **N0488A050001 Hospodářská politika a veřejná správa**
Specializace: **Ekonomika veřejného sektoru**
Téma práce: **Regulace v pojišťovnictví**
Zadávající katedra: **Ústav ekonomických věd**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je na základě komparace regulace v EU, resp. ČR a USA vymezit hlavní přínosy a negativa současného pojetí regulace pojišťovnictví a navrhnout případná doporučení. Práce bude vycházet z jedné z funkcí centrální banky v ČR – regulace a dohled nad finančním trhem.

Osnova:

- Hlavní pojmy v oblasti regulace a dohledu.
- Důvody regulace a dohledu nad finančním trhem.
- Regulace v ČR a EU.
- Regulace v USA.
- Komparace a trendy v oblasti regulace.
- Shrnutí a vlastní zhodnocení.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 50 stran**
Rozsah grafických prací: **–**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BÖHM, Arnošt a Karina MUŽÁKOVÁ. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-035-5.
ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Dohled nad finančním trhem. [online]. ČNB, 2022. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/>.
DUCHÁČKOVÁ, Eva a Jaroslav DAŇHEL. *Teorie pojistných trhů*. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-015-7.
MESRŠMÍD, Jaroslav. *Regulace v pojišťovnictví v EU*. Praha: Professional Publishing, 2015. ISBN: 978-80-7431-146-8
VÁVROVÁ, Eva. *Finanční řízení komerčních pojišťoven*. Praha: Grada, 2014. Expert. ISBN 978-80-247-4662-3.
ZWEIFEL, Peter a Roland EISEN. *Insurance economics*. Berlin: Springer-Verlag, 2012. Springer texts in business and economics. ISBN 978-3-642-20547-7.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Jan Černožorský, Ph.D.**
Ústav ekonomických věd

Datum zadání diplomové práce: **1. září 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2023**

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D. v.r.
děkan

L.S.

doc. Ing. Jan Černožorský, Ph.D. v.r.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. září 2022

Prohlášení autora

Prohlašuji:

Práci s názvem Regulace v pojišťovnictví jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 28. 4. 2023

Bc. Michaela Ryklová

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce doc. Ing. Janu Černoorskému, Ph.D. za jeho odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování diplomové práce.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá komparací regulace pojišťovnictví v EU, resp. ČR a USA. Práce vychází ze základních pojmů a důvodů výkonu regulace a dohledu. Dále se zabývá výkonem regulace v EU, resp. ČR a USA. Následuje porovnávání výkonu regulace v EU a USA a vymezení trendů v oblasti regulace. Závěr práce shrnuje a hodnotí zjištěné přínosy a negativa současného výkonu regulace a dohledu. Přínosy jsou zejména kvalita, efektivnost a transparentnost regulace a dohledu. Naopak negativa jsou pomalá a nedostatečná reakce na současné trendy na pojistném trhu. Závěrem diplomové práce je kladné zhodnocení současného výkonu České národní banky.

KLÍČOVÁ SLOVA

regulace, dohled, solventnost, ČNB, pojišťovnictví

TITLE

Regulation in the Insurance Sector

ANNOTATION

The diploma thesis deals with the comparison of the regulation of the insurance industry in EU, respectively CZ and USA. Thesis is based on the basic concepts and reasons for regulation and supervision. It also deals with the performance of regulation in EU, respectively CZ and USA. This is followed by a comparison of the performance of regulation in EU and USA, and by defining of trends in the regulation field. The conclusion of thesis summarizes and evaluates the identified benefits and negatives of current performance of regulation and supervision. Benefits are mainly the quality, efficiency and transparency of regulation and supervision. On the contrary, negatives are a slow and insufficient reaction to current trends in insurance market. The conclusion of thesis is a positive evaluation of current performance of the Czech National Bank.

KEYWORDS

regulation, supervision, solvency, CNB, insurance

Obsah

Úvod.....	11
1 Hlavní pojmy v oblasti regulace a dohledu	13
1.1 Regulace a dohled	13
1.1.1 Činnosti dohledu v pojišťovnictví	15
1.2 Compliance	19
1.3 Vynutitelnost dohledových opatření a jejich sankcionování	20
1.4 Kodex etiky v pojišťovnictví	22
1.5 Důvody regulace a dohledu nad finančním trhem	23
2 Solventnost pojišťoven.....	25
2.1 Solventnost I.....	26
2.2 Solventnost II	26
2.2.1 Pilířová struktura Solventnosti II.....	29
3 Systém dohledu v ČR.....	32
3.1 Vývoj dohledu v ČR.....	32
3.2 Instituce regulace a dohledu.....	34
3.2.1 Český pojistný trh	35
3.2.2 Česká národní banka	35
3.2.3 Česká asociace pojišťoven.....	41
3.2.4 Česká kancelář pojistitelů	42
3.3 Legislativní úprava pojišťovnictví v ČR.....	43
3.3.1 Zákon o pojišťovnictví.....	43
4 Systém dohledu v EU	45
4.1 Pojistný trh EU.....	45
4.2 Legislativa EU.....	45
4.3 Vývoj dohledu.....	46
4.4 Instituce regulace a dohledu.....	47
4.4.1 Evropský orgán pro pojišťovací a zaměstnanecké penzijní pojištění.....	48
4.4.2 Evropská rada pro systémová rizika	50
4.4.3 Mezinárodní sdružení orgánů dohledu nad pojišťovnictvím	51
4.4.4 Globální federace asociací pojišťoven.....	51
4.4.5 Insurance Europe	52
5 Regulace a dohled v USA.....	53
5.1 Pojistný trh USA	53

5.2	Regulace v USA.....	53
5.3	Konkurenceschopnost a mezinárodní spolupráce na globálních trzích	55
5.4	Instituce výkonu regulace a dohledu v USA.....	56
5.4.1	Národní asociace pojišťovacích komisařů	56
5.4.2	Federální úřad pro pojišťovnictví	57
5.4.3	Rada pro dohled nad finanční stabilitou	57
5.4.4	Federální rezervní systém	58
6	Komparace a trendy v oblasti regulace	59
6.1	Komparace v oblasti regulace	59
6.2	Trendy v regulaci pojišťovnictví.....	60
6.3	Vývoj v pojišťovnictví a v jeho regulaci.....	66
6.4	Kooperace	67
6.5	Mezinárodní regulace a dohled	67
7	Shrnutí a vlastní zhodnocení	69
	Závěr	72

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Struktura režimu Solventnost II	30
Tabulka 2: Sektorové uspořádání dohledu v ČR v 90. letech	34
Tabulka 3: Pokuty ČNB uložené dle české legislativy	41

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČAP	Česká asociace pojišťoven
ČKP	Česká kancelář pojistitelů
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ECB	Evropské centrální banka
EIOPA	Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění
EU	Evropská unie
ESRB	Evropská rada pro systémová rizika
FED	Federální rezervní systém
FIO	Federal Insurance Office
FSOC	Rady pro dohled nad finanční stabilitou
GDV	Celostátní svaz německého pojišťovnictví
GFIA	Globální federace asociací pojišťoven
IAA	International Actuarial Association
IAIS	International Association of Insurance Supervisors
IE	Insurance Europe
MCR	Minimální kapitálový požadavek
NAIC	National Association of Insurance Commissioners
RSR	Regular supervisory report
SCR	Solventní kapitálový požadavek
SFCR	Solvency and financial report
USA	Spojené státy americké
WP	Insurer Solvency Assessment Working Party

Úvod

Česká národní banka je jedinečnou a důležitou institucí ve finančním a bankovním sektoru. Centrální banka se tak zabývá i výkonem regulace a dohledu nad finančním trhem, tedy i nad pojišťovnami a zajišťovnami.

Hlavním cílem České národní banky je péče o cenovou stabilitu. Dále Česká národní banka pečuje o finanční stabilitu. Ta může být ohrožena právě výkonem činnosti pojišťoven a zajišťoven. Existuje tedy několik důvodů regulace a dohledu. Hlavním je nepochybně zajištění finanční stability, tj. stability celého finančního systému. Dalším a neméně důležitým důvodem je ochrana klientů pojišťoven a zajišťoven, aby nedocházelo k využívání nekalých praktik nebo diskriminaci klientů.

Pro výkon své činnosti je nutné, aby byla pojišťovna považována za solventní. Solventní pojišťovna je schopna zajistit vlastními zdroji splnitelnost závazků z vykonávané činnosti. Pojišťovna či zajišťovna tak není solventní, pokud svým závazkům není schopna dostát. Evropská unie se dlouhodobě zabývá regulací finančního trhu, tedy i pojistného trhu. Evropská úprava solventnosti pojišťoven a zajišťoven prošla dlouhým vývojem. Nejprve byla upravena režimem Solventnost I, který byl následně z důvodu nedostatků považován za nedostatečný. Režim Solventnost II měl tak přinést zásadní změnu a odstranit nedostatky režimu Solventnost I, kdy jedním z nich byla nedostatečná ochrana klientů.

Výkon regulace a dohledu může být v jednotlivých zemích vykonáván odlišně. Ve výkonu regulace a dohledu EU, resp. ČR a USA, tak můžeme spatřovat jisté odlišnosti. Ty jsou dány nejen rozdílnou historií, tradicemi a zvyklostmi, ale i odlišnou tvorbou legislativy.

Evropská unie legislativně zastřešuje jednotlivé státy a jejich orgány regulace a dohledu. V USA je naopak využíván princip federalismu. Aby byla regulace a dohled vykonáván kvalitně a efektivně, je nutné vzájemné sdílení informací, zkušeností a znalostí. Jednotlivé země tak spolu mohou spolupracovat a docílit tak řádné regulace a dohledu.

Orgány dohledu musejí neustále sledovat aktuální situaci na pojistném trhu a predikovat budoucí vývoj tak, aby mohly efektivně reagovat na aktuální, ale i budoucí podmínky.

Na základě výše uvedeného je **cílem práce na základě komparace regulace v EU, resp. ČR a USA vymezit hlavní přínosy a negativa současného pojetí regulace pojišťovnictví a navrhnout případná doporučení.**

Ke splnění hlavního cíle je nutné nejprve splnit parciální cíle:

- definovat hlavní pojmy v oblasti regulace a dohledu;
- popsat důvody regulace a dohledu nad finančním trhem;
- popsat výkon regulace v ČR a EU;
- popsat výkon regulace v USA;
- porovnat výkon regulace v EU, resp. ČR a USA a vymežit trendy v oblasti regulace;
- shrnout a zhodnotit získané poznatky.

1 Hlavní pojmy v oblasti regulace a dohledu

V této kapitole si popíšeme hlavní a základní pojmy v oblasti regulace a dohledu v pojišťovnictví. Vymežíme si pojem dohled, co je předmětem dohledu, definice dohledové instituce a kým je v České republice tato funkce vykonávána nebo jaké rozeznáváme činnosti v oblasti dohledu. Následně si definujeme pojem regulace. Dále se budeme zabývat důvody vykonávání regulace a dohledu.

1.1 Regulace a dohled

Důležité je nejprve definovat pojmy regulace a dohled, jelikož by tyto dva pojmy neměly být zaměňovány.

Regulaci můžeme chápat jako proces vytváření a stanovování pravidel a principů, podle kterých subjekty na finančním trhu vykonávají svoji činnost, jejichž cílem je ochrana spotřebitelů a zajištění finančního zdraví pojišťoven a zajišťoven¹. Jedná se např. o právní předpisy, zákony, normy, směrnice, ale i doporučení.

Dohled pak můžeme chápat jako kontrolu dohledového orgánu, zda subjekty na finančním trhu dodržují stanovená pravidla a předpisy.² Cílem výkonu dohledu je rovněž zachování finanční stability a ochrana spotřebitelů.

Obě činnosti, tedy regulace i dohled, mají stejný cíl. Tímto cílem je zajištění stability finančního trhu. Finanční stabilitu je možné definovat jako stav, kdy finanční systém jako celek je schopen plnit své funkce bez závažného porušení a souvisejících negativních následků, a to jak pro současný, ale i budoucí vývoj ekonomiky.³ Péče o finanční stabilitu je úkolem České národní banky (ČNB). Tato péče, jako klíčový úkol právě ČNB, je definována v zákoně č. 6/1993., o České národní bance. Podle zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance je tento klíčový úkol definován následovně: „*Hlavním cílem činnosti České národní banky je péče o cenovou stabilitu. Česká národní banka dále pečuje o finanční stabilitu a o bezpečné fungování finančního systému v České republice.*“⁴

¹ ČESKÁ ASOCIACE POJIŠŤOVEN. Regulace pojišťovnictví. Česká asociace pojišťoven [online]. Praha: Česká asociace pojišťoven, ©2022 [cit. 2022-09-20]. Dostupné z: <https://www.cap.cz/slovníkenc/15409-item-630>

² ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Regulace a dohled nad pojišťovnami a zajišťovnami. Česká národní banka [online]. Praha: Česká národní banka, ©2022 [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/vykon-dohledu/postaveni-dohledu/regulace-a-dohled-nad-pojistovnami-a-zajistovnami/>

³ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Finanční stabilita. Česká národní banka [online]. Praha: Česká národní banka, ©2022 [cit. 2022-10-11]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/financni-stabilita/>

⁴ ČESKO. Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů* [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

Mezi další dílčí cíle patří např. ochrana subjektů na trhu, zajištění transparentnosti trhu, odstranění nebo snížení systémového rizika a posílení důvěryhodnosti jednotlivých činností vykonávaných na finančním trhu.

Pro fungování ekonomiky je důležité udržení finanční stability. Ta může být ohrožena činností subjektů na finančním trhu, tedy i výkonem pojišťovací a zajišťovací činnosti. Pokud je dosaženo finanční stability, finanční systém tak plní své funkce bez poruch a negativních důsledků, a to jak pro současný, tak i budoucí vývoj celé ekonomiky. Důležitá je i důvěra veřejnosti v tyto instituce. Proto je nutné, aby jejich činnost byla upravena pravidly a právními předpisy, tedy aby činnost pojišťoven a zajišťoven byla regulována.

Dodržování těchto pravidel je nutné kontrolovat, tedy provádět dohled, který je v ČR vykonáván ČNB. Dohled je tedy kontrolou, zda jsou dodržována pravidla stanovená regulací.

Pojem regulace a dohled bývají v praxi často zaměňovány. To může být způsobeno vzájemným prolínáním těchto dvou pojmů, a to hlavně v rámci institucionálního pohledu, jelikož instituce, která vykonává regulaci, vykonává také dohled nad pojistným trhem. Jde tedy o to, že dohledové instituce mají také pravomoci vydávat právní předpisy a různá pravidla, která výkon činností na pojistném trhu regulují.

Při výkonu regulace je důležitým prvkem legislativa, a to jak národní legislativa, tak legislativa EU. V rámci regulace se nevydávají pouze závazné právní předpisy, ale i různá doporučení, pokyny a rozhodnutí. Zákony je upravena právě i pravomoc dohledových institucí kontrolovat, tedy vykonávat dohled nad subjekty pojistného trhu.

Rozlišujeme několik teorií, které zkoumají účel dohledu:⁵

- teorie nebezpečí,
- teorie ochrany,
- strukturální teorie,
- alokační teorie.

Nejstarší teorií, která zkoumá účel dohledu, je teorie nebezpečí. V této teorii je typické vědomé zneužívání podnikatelské svobody ze strany pojišťoven, a to v neprospěch pojištěných osob. Těmto osobám hrozí od pojišťoven nebezpečí, právě proto se tato teorie nazývá teorie

⁵ KUBÁŇ, Drahomír. Účel dohledu v pojišťovnictví. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 36, s. 24-29. [cit. 2022-01-02]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/54-2019-36>

nebezpečí. Tato teorie se nezaměřuje na předcházení vzniku možného nebezpečí, tedy škody, které mohou pojištěným osobám vzniknout. Zaměřuje se na již vzniklé škody. Dohledová instituce tak zasahuje v případě, kdy pojišťovna výkonem své činnosti poškodí pojištěné osoby. Tato teorie má jeden zásadní nedostatek, a tím je právě absence průběžného dohledu činnosti pojišťoven.

Na teorii nebezpečí následně navazuje teorie ochrany, která usiluje o ochranu pojištěných osob. Tato teorie se nezaměřuje pouze na ochranu zájmů pojištěných osob, ale dbá i o trvalou splnitelnost závazků všech pojišťoven. Teorie se vyznačuje rozsáhlým zařazením zákonné úpravy dohledu. Hlavní myšlenkou této teorie zůstává ochrana spotřebitele.

Další teorií zkoumající účel dohledu je Strukturální teorie, ve které stát usiluje hlavně o zachování stability na finančním trhu a důvěry pojištěných osob v pojistný trh. Tato teorie se obává situace, kdyby jen jedna pojišťovna ztratila důvěru veřejnosti, mohlo by dojít ke ztrátě důvěry v celý pojistný trh. Je nutné, aby pojišťovny byly schopny trvale plnit své závazky. Dohled je na pojistném trhu vykonáván soustavně a v případě zjištěných nedostatků je učiněna náprava.

Poslední teorií zkoumající účel dohledu je alokační teorie. Jedná se o novější teorii, která dohled chápe jako hospodářský, politický a sociální záměr státu. Např. pokud životní pojištění nebo nemocenské pojištění nesplní svůj účel, zasáhne stát.

1.1.1 Činnosti dohledu v pojišťovnictví

Mezi základní činnosti dohledu v pojišťovnictví řadíme:⁶

- stanovení koncesní povinnosti,
- kontrola platební schopnosti a pojistně technických výkazů,
- převod pojistných kmenů,
- spolupráce.

V rámci činnosti stanovení koncesní povinnosti musí každá pojišťovna mít od dohledové instituce povolení k výkonu své činnosti v tuzemské zemi. Toto povolení pojišťovna obdrží po splnění stanovených podmínek. Zmíněná koncesní povinnost se vztahuje i na činnosti, které pojišťovna poskytuje v jiné členské zemi. Pojišťovna však musí poskytovat služby pouze v tom odvětví, pro které získala povolení od dohledové instituce v tuzemské zemi.

⁶ VÁVROVÁ, Eva. Finanční řízení komerčních pojišťoven. Praha: Grada, 2014, s. 26.

V rámci kontroly platební schopnosti a pojištění technických výkazů dohledová instituce v domovské zemi odpovídá za solventnost všech pojišťoven, a to i vzhledem k členským zemím. Dohledová instituce je povinna kontrolovat technické rezervy pojišťoven. Tento dohled vykonává instituce té země, ve které pojišťovna své pojišťovací činnosti provádí.

Další činností, která je v rámci dohledu vykonávána, je možnost převodu pojistných kmenů z jedné pojišťovny do druhé, a to za předem stanovených podmínek. Zásadní činnost v rámci dohledu v pojišťovnictví je i povinnost dohledových institucí spolupracovat s ostatními dohledovými institucemi jednotlivých členských států.

Předmětem výkonu dohledu ČNB je dodržování právních předpisů jednotlivými pojišťovnami. Předmětem dohledu dále je:⁷

- kontrola souladu provozovaných činností s uděleným povolením;
- hospodaření tuzemských pojišťoven a zajišťoven, a to z hlediska zabezpečení splnitelnosti závazků;
- plnění povinností rozhodnutí, které udělila ČNB;
- způsob tvorby a následného použití technických rezerv;
- solventnost;
- řídicí a kontrolní systém;
- vedení účetnictví.

Povinností tuzemské pojišťovny a zajišťovny je předkládání potřebných dokumentů ČNB. Mezi tyto dokumenty patří např. účetní závěrka, oznámení o konání valné hromady, zápis z valné hromady, výroční zpráva ověřená auditorem, zpráva auditora, výkazy o své činnosti. Povinnost předkládat tyto dokumenty ČNB má i pojišťovna a zajišťovna ze třetího státu.

Mezi činnosti dohledové instituce v ČR zahrnujeme:⁸

- povolovací činnost,
- kontrolní činnost,
- legislativní činnost,
- ostatní činnost.

⁷ ČESKO. Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. In: *Sbírka zákonů* [cit. 2023-01-018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-277>

⁸ VÁVROVÁ, Eva. Finanční řízení komerčních pojišťoven. Praha: Grada, 2014, s. 26-28.

Povolovací činnost zahrnuje udělování povolení k činnosti subjektům pojistného trhu. Subjekt musí předložit žádost o udělení povolení, která musí obsahovat: obchodní jméno, sídlo, stanovy, výši základního kapitálu, obchodní plán, zakladatele, členy statutárního a dozorčího orgánu, odpovědného pojistného matematika a popis postupů a metod řídicího a kontrolního systému a systém řízení rizik. Obsahem obchodního plánu je např. uvedení jednoho nebo i více pojistných odvětví, pro které má být povolení uděleno, metody výpočtu pojistného a výpočtu pojistných rezerv.

Kontrolní činností se rozumí kontrola např. dodržování jednotlivých ustanovení zákona o pojišťovnictví a dalších právních předpisů. Dále se jedná o kontrolu dodržování zásad hospodaření pojišťoven tak, aby byla pojišťovna schopna splnit své závazky a platební schopnost. Předmětem kontroly je také soulad vykonávané činnosti s uděleným povolením. Dále je např. kontrolován i způsob vedení administrativních a účetních postupů pojišťovny, ale také i efektivnost vnitřního kontrolního systému.

V rámci legislativní činnosti jde o přípravu návrhů právních předpisů upravujících oblast pojišťovnictví. Za přípravu zákonů pro sektory finančního trhu odpovídá Ministerstvo financí ČR. Pokud jde o návrhy prováděcích právních předpisů pro všechny sektory finančního trhu, tak ty ve spolupráci s Ministerstvem financí ČR připravuje ČNB.

Do ostatní činnosti zahrnujeme poradenské a konzultační služby, např. při inovaci postupů v kalkulaci nebo při implementaci požadavků Solventnost II.

Stát musí regulovat pojistný trh, pojistné vztahy a jednotlivá pojistná odvětví, a to prostřednictvím zákonů a legislativních úprav. Dohledová instituce vykonává dohled nad oblastí pojišťovnictví. Tato instituce navrhuje vyhlášky, kontroluje dodržování právních předpisů a zejména zákona o pojišťovnictví. Dále vydává licence a povolení pro výkon pojišťovací činnosti. Jejím hlavním cílem je ochrana zájmů pojišťovaných subjektů v pojistných vztazích.

Jak již bylo zmíněno, hlavním úkolem regulace a dohledu v pojišťovnictví je ochrana zájmů pojišťovaných subjektů. V rámci povinnosti vykonávání dohledu, je nutné vykonávat i dohled nad hospodařením pojišťoven. Pojišťovny mají povinnost poskytovat služby a vykonávat svoji činnost tak, aby byly schopny dostát všem svým závazkům.

Čím vyšší míra dohledu je vykonávána, tím více mohou být omezovány aktivity pojišťoven. Na druhou stranu však dochází k zajištění ochrany všech pojišťovaných subjektů.

Z historického hlediska jsou v pojišťovnictví rozeznávány čtyři systémy dohledu:⁹

- Systém veřejné kontroly – jedná se o formální a nejjednodušší systém. Dozorčí orgán kontroluje, zda pojišťovny zveřejňují výroční zprávu.
- Systém normativních ustanovení – zásadní podmínky, které musí pojišťovny splňovat, stanovují právní normy. Dozorčí orgán zde kontroluje, zda pojišťovna splňuje zmíněné podmínky před zahájením své činnosti, ale i v průběhu vykonávání své činnosti.
- Koncesní systém – v tomto systému dozorčí orgán uděluje povolení k zahájení činnosti v pojišťovnictví. Koncese je udělena v případě, kdy pojišťovna splňuje podmínky pro zahájení své činnosti.
- Systém materiálního dohledu – tento systém je využívám dodnes a obsahuje prvky všech zmíněných systémů, tedy systému veřejné kontroly, systému normativních ustanovení a systému koncesního. Dozorčí orgán v systému materiálního dohledu kontroluje nejen dodržování právních předpisů, ale i např. kalkulace pojistného, pojistné podmínky nebo tabulky škodovosti.

Dále je možné systémy dohledu rozlišovat:¹⁰

- systém legislativy,
- systém publicity,
- systém materiálního dohledu.

Systém legislativy vykazuje rozsáhlé kontrolní úkony, kdy zahájení a vykonávání činnosti na pojistném trhu je dáno zákonem, předpisy a pravidly. Dodržování těchto právních předpisů je průběžně kontrolováno dohledovou institucí. Systém legislativy se vyznačuje rozsáhlým množstvím právních předpisů, pravidel a pokynů, které mohou značně omezovat chování subjektů na pojistném trhu. Dohled je vykonáván na základě striktních právních předpisů, tento systém tak postrádá generální klauzule, které by umožňovaly zasáhnout v případě, kdy je porušen účel dohledu nebo zákona.

Systém publicity naopak vykazuje minimální kontrolní úkony. Hlavní myšlenkou tohoto systému je, že pokud budou pojišťovny uveřejňovat výsledky své činnosti a hospodaření, podrobí se tak kontrole nejen dohledových institucí, ale i kontrole ze strany veřejnosti. Role státu by pak spočívala v kontrole, zda pojišťovny potřebné údaje dodaly. Tento systém tedy

⁹ VÁVROVÁ, Eva. Finanční řízení komerčních pojišťoven. Praha: Grada, 2014, s. 22.

¹⁰ KUBÁŇ, Drahomír. Účel dohledu v pojišťovnictví. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 36, s. 24-29. [cit. 2022-01-02]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/54-2019-36>

spočívá v kontrole splnění povinnosti pojišťovny zveřejňovat údaje o svém hospodaření a činnosti. Tento systém byl využíván ve Velké Británii a Severním Irsku. Systém publicity má jeden zásadní problém, a tím je veřejnost. Aby byl tento systém účinný a efektivní, je nutná jistá odborná znalost veřejnosti. A tak není v současné době tento systém využíván.

Systém materiálního dohledu je založen nejen na kontrole dodržování právních předpisů, ale zaměřuje se i na generální klauzule, tedy na dodržování účelu dohledu a zákona. V tomto systému je využíváno neurčitých právních pojmů, které dohledovým institucím umožňují velký manévrovací prostor. Právní předpisy jsou obsáhlé, jelikož obsahují právě mnoho neurčitých právních pojmů. Dohled v tomto systému je mnohem rychlejší, efektivnější a intenzivnější.

1.2 Compliance

Nejprve je nutné si vymezit pojem compliance. Anglické slovo compliance můžeme definovat jako postup podle daných požadavků a pravidel, které jsou vymezeny autoritou a musí být dodržovány. V češtině není možné najít jednoslovný a jednoznačný ekvivalent tohoto anglického slova.

Interní řídicí a kontrolní systém pojišťoven a zajišťoven je klíčový pro udržení solventnosti a důvěryhodnosti. Zahrnuje dodržování právních předpisů upravujících výkon činnosti, strategie a postupy řízení rizik, sledování nápravných opatření při zjištění nedostatků, sdělení výsledků interního auditu orgánům společnosti.

V rámci kontrolního mechanismu je zásadní funkce compliance. Právě důležitou součástí kontrolního mechanismu je zajistit soulad vykonávaných činností s danými předpisy, jimiž se pojišťovna a zajišťovna při své činnosti řídí.¹¹ Tato činnost je tedy nazývána compliance, která dále zahrnuje i proces rozpoznání rizika, jeho ohodnocení a předcházení.

Právní předpisy upravující podmínky výkonu činnosti pojišťoven a zajišťoven neupravují konkrétní pravidla pro řízení a vnitřní kontrolu pojišťoven a zajišťoven. Zajištění systému řízení a kontroly je odpovědností nejčastěji představenstva. Pojišťovny a zajišťovny se při své činnosti řídí nejčastěji zákonem o pojišťovnictví, zákonem o účetnictví a Obchodním zákoníkem. Dále při své činnosti využívají celou řadu vnitřních předpisů dané instituce. Z tohoto pohledu systém řízení a kontroly nespadá do veřejnoprávní regulace. To ale neznamená, že systém řízení

¹¹ KUBÁŇ, Drahomír. Compliance v pojišťovnictví. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 23, s. 26-31. [cit. 2022-02-04]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/50-2008-23>

a kontroly nespadá do činnosti dohledové instituce. ČNB v rámci řídicího a kontrolního systému sleduje dodržování zákonů, které upravují činnosti pojišťoven a zajišťoven.

Součástí kontrolního systému je výbor pro audit, který zkoumá účinnost vnitřního kontrolního systému a systému řízení rizik. Dále se výbor pro audit zabývá postupy účetního výkaznictví.

Compliance je tak proces dodržování stanovených právních předpisů. Jde o sledování právních předpisů a jejich implementace do činností pojišťoven a zajišťoven. Dále se jedná o sledování a dodržování nařízení dohledových institucí a jejich pravidel a předpisů. Je nutné, aby vykonávané činnosti byly v souladu s právními předpisy, nařízeními a pravidly.

1.3 Vynutitelnost dohledových opatření a jejich sankcionování

Dohledovým orgánům je svěřena pravomoc vynutitelnosti právních předpisů, jelikož dochází k nedovolenému chování ze strany pojišťoven a zajišťoven. Dohledový orgán má tedy pravomoc vynutit plnění nápravných opatření nebo uložit sankce.

Nedovoleným chováním rozumíme takové porušení právních předpisů, pravidel a principů, které vede k ohrožení hlavního cíle dohledových institucí. Tímto cílem je primárně ochrana pojištěných osob.

Pokud dojde k nedovolenému chování pojišťovny, dohledová instituce přijme opatření k nápravě takového chování. Vynucování dohledových opatření je v souladu s hlavním cílem dohledových institucí, a tím je ochrana pojištěných osob na pojistném trhu. K ohrožení pojištěných osob nedochází pouze nedodržováním právních předpisů ze strany pojišťoven a zajišťoven, ale i v případě, kdy dojde k pochybení při likvidaci pojistné události, nedostatečnému posouzení možných rizik, které mohou klientovi nastat. Dále dochází k ohrožení klienta, pokud pojišťovna či zajišťovna nemá řádně nastavený řídicí a kontrolní mechanismus. Z toho vyplývá, že k ohrožení hlavního cíle regulace a dohledu, tedy ochrany pojištěných osob na pojistném trhu, nedochází pouze porušením závazných právních předpisů.

Tento pojem využívá ve svých právních předpisech Velká Británie, Švýcarsko a Německo.¹² V Britském zákoně o finančních službách je nedovolené chování zařazeno mezi trestné činy. Nedovolené chování britských pojišťoven spočívá v nedodržení principů, které vydává FCA. V Německém zákoně o dohledu v pojišťovnictví je tento pojem definován jako chování

¹² KUBÁŇ, Drahomír. Vynutitelnost dohledových opatření a sankcionování. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 35, s. 37-42. [cit. 2022-01-02]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/53-2018-35>

pojišťovny, které odporuje stanoveným cílům dohledu. Ve Švýcarském zákoně o dohledu v pojišťovnictví stanovuje dohledovým institucím pravomoc zasáhnout proti nedovolenému chování, které ohrožuje zájmy pojištěných osob na pojistném trhu.

V Rakouském zákoně o dohledu v pojišťovnictví není pojem nedovolené chování využíván a je nahrazen pojmem uznané zásady řádného provozu pojišťovací činnosti. Předpisy a směrnice EU tento pojem také nevyužívají. Legislativa EU, konkrétně směrnice Solventnost II, udává členským státům, resp. dohledovým orgánům, povinnost jednat a používat všechny prostředky tak, aby bylo dosaženo stanovených cílů dohledu, kdy hlavním cílem je opět ochrana pojištěných osob na pojistném trhu. Ve směrnici je využíván pojem porušení předpisů. V české legislativě, konkrétně v zákoně o pojišťovnictví, je využíván pojem porušení povinností.

V posledních letech přijali orgány řadu právních předpisů, které nutí členské země k zefektivnění vynutitelnosti plnění povinností pojišťoven a zajišťoven. Např. směrnice Solventnost II udává členským státům povinnost k zajištění dostatečných pravomocí dohledových institucí, k přijímání preventivních opatření, ale i opatření, které mají sloužit k nápravě.

Úroveň a rozsah výkonu dohledu nezáleží pouze na svěřených pravomocích dohledové instituce, ale i na schopnostech dohledové instituce k výkonu své činnosti. Jde zejména o schopnost získávat informace od kontrolovaných subjektů na pojistném trhu. Nedostatek informací může způsobit, že dohledová instituce nezaznamená nedodržování právních předpisů, pravidel a principů, které by mohlo vést k negativním dopadům do celého finančního systému.

Existují ovšem informace, které nejsou dostupné dohledové instituci, ale pouze zasvěceným osobám. Aby dohledová instituce mohla získat přístup k těmto informacím, došlo k využívání tzv. whistleblowingu. Tento pojem byl nejprve uznán a uzákoněn v legislativě USA a Velké Británie. Whistleblowing je uznáván a používán v rámci celého dohledu EU. V ČR tento pojem v současnosti není využíván v oblasti pojišťovnictví.

Zákon o ochraně oznamovatelů podle směrnice EU měl být přijat do konce roku 2021, to se ovšem minulé vládě nepodařilo. ČR zmeškala dvouletou lhůtu pro implementaci do české legislativy. Tento zákon by měl sloužit ke zjednodušení oznamování protiprávního jednání, chránit oznamovatele před svým zaměstnavatelem. Na druhou stranu by měl zákon také umožňovat zaměstnavateli včasné odhalení protiprávního jednání a následně řešení takového jednání.

1.4 Kodex etiky v pojišťovnictví

Cílem kodexu je stanovit etické normy a zásady chování a jednání v pojišťovnictví, které jsou subjekty na pojistném trhu povinni dodržovat.

Dodržování etických norem a zásad umožňuje:¹³

- chránit dobré jméno pojišťovnictví;
- zajistit informovanost klientů, a to řádným způsobem a v potřebném rozsahu;
- posílit důvěru klientů vůči poskytovatelům pojistných služeb;
- zajistit řádné vztahy mezi klienty a pojišťovnami;
- zajistit pravidla hospodářské soutěže při poskytování pojišťovací činnosti.

Dle etického kodexu je pojišťovna povinna respektovat pravidla hospodářské soutěže. Mezi pojišťovnami je možné vést soutěž jedině pomocí poctivých a čestných prostředků. Pojišťovny se musí vyvarovat nepravdivému výroku, pomlouvání a dalšího podobného jednání, které by jiným subjektům na pojistném trhu mohlo způsobit újmu. Při výběrovém řízení nemohou nabízet neodůvodněné výhody či bonusy.

V rámci své činnosti, tedy poskytování pojišťovacích služeb, je pojišťovna povinna využívat jedině reklamu, která bude pravdivá, a hlavně v souladu s hospodářskou soutěží.

Pojišťovna při jednání s klienty postupuje slušně, zdvořile a bez předpojatosti. Vyvaruje se jednání, které by ohrozilo její důvěryhodnost. Pojišťovna nedává přednost svým zájmům před zájmy svých klientů. Pojišťovna je dále povinna klientům poskytovat pravdivé, podložené, přesné a úplné informace, a to hlavně včas a v potřebném rozsahu. Pojišťovna je dále povinna zachovávat mlčenlivost.

V případě porušení etického kodexu podněty projednává etický výbor České asociace pojišťoven (ČAP). Spory mezi klienty a pojišťovnou v souvislosti s porušením norem a zásad etického kodexu jsou následně řešeny prostřednictvím smírčího jednání etickým výborem ČAP.

Za porušení norem a zásad etického kodexu je možné udělit sankci. Je možné např. využít interní zveřejnění nálezu smírčího jednání, kde se jedná o sankce morální povahy.

¹³ ČESKÁ ASOCIACE POJIŠŤOVEN. O nás. Česká asociace pojišťoven [online]. Praha: Česká asociace pojišťoven, ©2022 [cit. 2022-12-20]. Dostupné z: <https://www.cap.cz/o-nas>

1.5 Důvody regulace a dohledu nad finančním trhem

Důvody regulace a dohledu mohou být ekonomické, právní a sociální. Hlavní ekonomický důvod pro regulaci a dohled nejen na pojistném trhu je ochrana finančního systému jako celku. Mezi právní důvody regulace a dohledu patří zejména ochrana spotřebitele, a to prostřednictvím právních předpisů. Jde tedy hlavně o ochranu finančního systému a ochranu spotřebitele.

Hlavní důvod vykonávání regulace a dohledu je dosažení stability, důvěryhodnosti a solventnosti na pojistném trhu.¹⁴ Aby bylo těchto cílů dosaženo, je nutné činnosti pojišťoven a zajišťoven upravovat, resp. omezovat pomocí podmínek, pravidel, zákonů a právních předpisů. Dodržování těchto právních předpisů v ČR kontroluje ČNB.

V rámci výkonu regulace a dohledu ČNB usiluje o podporu konkurenceschopnosti, posílení důvěryhodnosti pojišťoven, ochranu pojistníků a pojištěných a stabilitu pojistného trhu.

Bezprostředním důvodem pro regulaci a dohled není zabránění úpadku jednotlivých pojišťoven a zajišťoven. V zájmu každé pojišťovny a zajišťovny je svoji činnost vykonávat tak, aby si zachovala solventnost, stabilitu a důvěryhodnost na pojistném trhu. Dále pojišťovny a zajišťovny odpovídají za zajištění řádného fungování vnitřního kontrolního mechanismu a vykonávání své činnosti podle předem stanovených pravidel a právních předpisů.

V rámci dohledu a regulace nemůže být zabráněno nekalému jednání ze strany pojišťoven a zajišťoven, zda nedochází k jednání s klienty, které neodpovídá stanoveným pravidlům a směrnicím. To ale neznamená, že ČNB v rámci regulace a dohledu nesjedná nápravu. ČNB je povinna, pokud zjištěné nedostatky odhalí, sjednat nápravu, která v konečném důsledku může skončit odnětím povolení k činnosti.

Dohledu a regulaci podléhají všechny subjekty provádějící pojišťovací a zajišťovací činnosti, které podle zákona o pojišťovnictví spadají do oblasti pojišťovnictví.

¹⁴ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Regulace a dohled nad pojišťovnami a zajišťovnami. *Česká národní banka* [online]. Praha: Česká národní banka, ©2022 [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/vykon-dohledu/postaveni-dohledu/regulace-a-dohled-nad-pojistovnami-a-zajistovnami/>

Mezi důvody regulace a dohledu patří např.:¹⁵

- asymetrie informací,
- systémové riziko,
- zneužití postavení.

Důvodem regulace a dohledu je odstranění asymetrie informací. Na dokonale konkurenčním trhu by měli mít všichni účastníci stejný přístup k informacím. Je zřejmé, že v praxi se tak neděje, účastníci na trhu nemají stejné informace. Je zásadní, aby všechny strany měly včas dostatek relevantních a pravdivých informací. Proto je nutné, aby došlo k řádnému nastavení smluvních podmínek mezi stranami. Pojistitel má oproti pojistníkovi a pojištěnému více informací, znalostí, ale také zkušeností, kterými zájemce o služby na pojistném trhu nedisponuje.

Systémové riziko ohrožuje celý finanční systém. Je tedy nutné, aby docházelo k analýze a monitorování systémového rizika, jeho předcházení, odstraňování nebo alespoň jeho minimalizování. Systémové riziko totiž negativně ovlivňuje a ohrožuje stabilitu celého finančního systému.

Důvodem pro regulaci a dohled je i riziko zneužití postavení, a to jak na straně poptávky, tak nabídky. Tím by došlo k ohrožení konkurenčního prostředí na trhu. Orgány dohledu se tak zaměřují na konkurenční prostředí s cílem zabránit zneužívání dominantního postavení, aby tak zabránily vzniku monopolů či oligopolů.

¹⁵ VÁVROVÁ, Eva. Finanční řízení komerčních pojišťoven. Praha: Grada, 2014, s. 18-21.

2 Solventnost pojišťoven

V této kapitole si nejprve definujeme pojem solventnost. Následně se zaměříme na režim Solventnost I a Solventnost II. V neposlední řadě si popíšeme rozdíly režimu Solventnosti I. a Solventnosti II.

Abychom se mohli zabývat solventností pojišťoven, je nutné si nejprve upřesnit, co pojem solventnost znamená. Dle zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví je možné solventnost vymezit jako schopnost pojišťovny nebo zajišťovny zabezpečit vlastními zdroji trvalou splnitelnost závazků z pojišťovací nebo zajišťovací činnosti.¹⁶

Aby mohla být instituce považována za solventní, tak je pojišťovna či zajišťovna schopna zajistit vlastními zdroji splnitelnost závazků z vykonávaných činnosti, tedy pojišťovací či zajišťovací činnosti, a to trvale. Pojišťovna či zajišťovna není solventní, pokud zmíněných závazků není schopna dostát, a to řádně a včas. Je tedy nutné, aby pojišťovny a zajišťovny disponovaly potřebným objemem volných kapitálových zdrojů. Pojišťovna a zajišťovna je povinna uhradit všechny závazky, které vyplývají ze závazků a uzavřených smluv, ve stanovené struktuře, objemu a čase.¹⁷

Pojem solventnost nemůže být zaměňován s pojmem likvidita. Likviditou rozumíme schopnost pojišťovny na požádání svých klientů poskytnout pojistné plnění ve chvíli, kdy o vyplacení pojistného plnění požádají.¹⁸ Na pojistné plnění mají klienti nárok v případě, kdy dojde k pojistné události, a pokud příčina pojistné události není v pojistných podmínkách přímo vyloučena. Pojistné plnění bývá poskytováno především v peněžní podobě, a jeho výše závisí na sjednaném pojistném produktu mezi klientem a pojišťovnou, pojistných podmínkách či průběhu likvidace pojistné události.

¹⁶ ČESKO. Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. In: *Sbírka zákonů* [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-277>

¹⁷ ČESKO. Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. In: *Sbírka zákonů* [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-277>

¹⁸ ČESKO. Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. In: *Sbírka zákonů* [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-277>

2.1 Solventnost I

Dlouhodobým zájmem Evropské unie je regulace pojistného a finančního trhu. Pozornost věnuje právě solventnosti pojišťoven. Režim Solventnost I byla evropská směrnice týkající se regulace a také předchůdcem režimu Solventnost II.

Mezi hlavní přednosti Solventnosti I lze zahrnout nenákladnost, jednoduchost, a především jeho snadnou implementaci.

Postupem let přestal být režim Solventnost I dostačující a bylo nutné odstranit jeho nedostatky. Solventnost I se stala zastaralým režimem, a to dalo podnět k vytvoření nového režimu, tedy režimu Solventnost II, který měl zajistit odstranění nedostatků režimu Solventnosti I a mimo jiné i sjednocení režimu v rámci EU. Mezi hlavní nedostatky Solventnosti I byla považována nedostatečná ochrana klientů.

Pro svou zastaralost byl režim Solventnost I nedostačující a dal podnět pro zpracování nového a v rámci regulace kvalitnějšího režimu Solventnost II. Tento režim, resp. směrnice, byl přijat Evropským parlamentem v roce 2009. Členské státy EU měly povinnost během tří let tuto směrnici implementovat. Tato směrnice, tedy režim Solventnost II, během pár let prošla první reformou, a to v důsledku odhalení nedostatků, které vyvolala právě finanční krize v roce 2008. Nedostatky byly právě v dohledu nad finančním trhem EU, došlo tedy k reformě v rámci dohledu nad finančním trhem EU, a to dalo podnět k vytvoření orgánů dohledu EU.

2.2 Solventnost II

Režim Solventnost II měl přinést zásadní změnu v dosavadním způsobu regulace v oblasti pojišťovnictví, tedy v dosavadním režimu Solventnost I. Tento režim vstoupil v platnost v roce 2016 a týká se jednotlivých pojišťoven a zajišťoven v EU.

Cílem Solventnosti II bylo odstranění nedostatků Solventnosti I, kterým byla např. nedostatečná ochrana klientů pojišťoven a zajišťoven. Cílem Solventnosti II tedy bylo zvýšení ochrany klientů. Dále měla Solventnost II přispět ke zvýšení účinnosti kvalitativních a kvantitativních metod. Solventnost II představovala režim pro budoucí regulaci v oblasti pojišťovnictví v rámci EU. Měla zajistit komplexnější přístup v rámci řízení všech identifikovatelných rizik.

V rámci režimu Solventnost II byly rozlišeny tři cíle, a to obecné, specifické a operační.¹⁹

Mezi obecné cíle např. řadíme:

- dosažení sjednocení evropského pojistného trhu;
- zajištění transparentnosti evropské právní úpravy;
- zdokonalení ochrany pojistníků a pojištěných osob;
- dosažení a rozvoj mezinárodní konkurenceschopnosti v EU.

Mezi specifické cíle patří:

- zajištění kvality řízení rizik pojišťoven;
- dosažení jisté provázanosti jednotlivých oddělení v rámci pojišťovny;
- rozšíření vzájemné spolupráce institucí dohledu;
- zajištění rozložení kapitálu.

Do operačních cílů řadíme:

- transformace legislativy;
- zajištění a vytvoření jednotných požadavků solventnosti;
- dosažení sjednocení propočtů technických rezerv;
- stanovení povinností a kompetencí institucí dohledu;
- zajištění propojenosti bankovního a pojišťovacího dohledu.

Za první fázi jsou označovány přípravné kroky pro implementaci režimu Solventnosti II. Tyto kroky zahrnovaly podrobnou analýzu dosavadních režimů, diskuzi, schválení postupů, a to jak legislativních, tak organizačních. Režim Solventnost II přebírá některé prvky z bankovního režimu kapitálové přiměřenosti Basel II, a to zejména jeho tři pilířovou strukturu.

V souvislosti s režimem Solventnost II vyvíjí dozorové orgány množství aktivit. Např. International Association of Insurance Supervisors (IAIS) vydala celou řadu standardů a směrnic, mezi jejichž základní principy řadíme např.:²⁰

- princip 1: technické rezervy,
- princip 2: jiná pasiva,
- princip 3: aktiva,
- princip 4: riziko sladění aktiv a pasiv,

¹⁹ VÁVROVÁ, Eva. Finanční řízení komerčních pojišťoven. Praha: Grada, 2014, s. 45-46.

²⁰ CIPRA, Tomáš. Solventnost: teorie a praxe. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 23, s. 32-40. [cit. 2023-02-12]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/50-2008-23>

- princip 5: absorbování ztrát,
- princip 6: citlivost k rizikům,
- princip 7: řídicí úroveň,
- princip 8: minimální kapitál,
- princip 9: definice kapitálu,
- princip 10: řízení rizika,
- princip 11: zohlednění zajištění,
- princip 12: zveřejňování,
- princip 13: výkaz solventnosti,
- princip 14: skupinové efekty.

V rámci režimu Solventnosti II docházelo k aktuárským aktivitám, kdy v rámci principů a metod pro stanovení technických rezerv vznikla Insurer Solvency Assessment Working Party (pracovní skupina WP) v rámci International Actuarial Association (IAA). Své závěry WP shrnula do tzv. modré knihy IAA. Mezi závěry, které nalezneme v této zprávě např. patří:²¹

- Pracovní skupina souhlasí s uspořádáním režimu Solventnosti II do tří pilířové struktury na základě Baselu II. Tím dojde k užší spolupráci mezi pojistným a finančním sektorem.
- Pracovní skupina uznává roli ratingových agentur při oceňování rizik, jelikož kapitálové požadavky nezaručují sami o sobě ideální solventnost. Naopak přílišné požadavky mohou odrazovat od investic do pojistného sektoru.
- Pracovní skupina zastává dále názor, že pro řádné ocenění finanční síly pojistitele pro solventní účely je nutné vycházet z celé rozvahy, tedy hodnot jak na aktivní straně, tak na straně pasivní.

²¹ CIPRA, Tomáš. Solventnost: teorie a praxe. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 23, s. 32-40. [cit. 2023-02-12]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/50-2008-23>

Pracovní skupina se zabývala klasifikací rizik v rámci prvního pilíře. Kdy z hlediska věcného navrhla, aby pojistitelé rizika členili do čtyř kategorií s dalšími podkategoriemi. Rozlišujeme tedy 4 základní kategorie:²²

- upisovací riziko (riziko pojištění),
- tržní riziko,
- kreditní riziko,
- operační riziko.

Upisovacím rizikem rozumíme jednak rizika spojená s pojistným odvětvím (majetek, odpovědnost, život), tak z rizika vyplývající z poskytovaných činností, např. riziko storna. Mezi subkategorie řadíme např. riziko úmrtnosti, riziko dlouhověkosti, zdravotní riziko, katastrofické riziko, riziko invalidity a pracovní neschopnosti, riziko storen a nákladové riziko.

Tržní riziko spočívá v kolísání úrovně a volatility tržních cen aktiv a pasiv. Mezi subkategorie řadíme akciové a majetkové riziko, riziko řízení aktiv a pasiv, úrokové riziko, riziko koncentrace, měnové riziko, riziko reinvestování, podrozvahové riziko.

Kreditní riziko spočívá v selhání nebo snížení kreditní kvality protistrany zprostředkovatele, zajistitele, emitenta cenných papírů. Mezi subkategorie můžeme zařadit riziko kreditního selhání, riziko zajištění, riziko koncentrace, riziko kreditního spreadu.

Posledním rizikem je operační riziko, které představuje riziko ztráty vyplývající z nevhodných nebo nesprávných vnitřních procesů, systémového selhání, selhání lidí nebo z důvodu externí události.

2.2.1 Pilířová struktura Solventnosti II

Struktura Solventnosti II se skládá ze tří pilířů. První pilíř zahrnuje kvantitativní požadavky. Druhý pilíř obsahuje kvalitativní požadavky. A v neposlední řadě třetí pilíř struktury Solventnosti II zahrnuje tržní disciplínu.²³ Pilířová struktura Solventnosti II je zobrazena v tabulce 1.

²² CIPRA, Tomáš. Solventnost: teorie a praxe. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 23, s. 32-40. [cit. 2023-02-12]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/50-2008-23>

²³ DUCHÁČKOVÁ, Eva a Jaroslav DAŇHEL. Teorie pojistných trhů. Praha: Professional Publishing, 2010, s. 101.

Tabulka 1: Struktura režimu Solventnost II

Pilíř I	Pilíř II	Pilíř III
Kvantitativní požadavky	Kvalitativní požadavky	Tržní disciplína
<ul style="list-style-type: none"> • Kapitálové požadavky MCR a SCR • Členění vlastních zdrojů • Technické rezervy • Oceňování aktiv a závazků 	<ul style="list-style-type: none"> • Řízení rizik • Principy dohledu • Vnitřní kontrola • Vlastní posuzování rizik 	<ul style="list-style-type: none"> • Zveřejňování informací • Zpráva RSR • Zpráva SFCR

Zdroj: Vlastní zpracování

První pilíř se zaměřuje na stanovení minimálního kapitálového požadavku, tedy výše zdrojů, kterými je pojišťovna a zajišťovna povinna disponovat, aby byla považována za solventní. Tento pilíř dále zahrnuje minimální kapitálový požadavek (MCR) a solventní kapitálový požadavek (SCR). Pokud se pojišťovna dostane pod úroveň MCR, hrozí pojišťovně odnětí povolení k činnosti. Dále jsou součástí prvního pilíře požadavky na členění vlastních zdrojů pojišťovny, požadavky na technické rezervy a oceňování závazků a aktiv.

Druhý pilíř se zaměřuje na oblast řízení rizik, ale i na kontrolní činnost a dohled. Pojišťovací instituce v rámci řízení rizik musí stanovit takovou strategii, procesy, postupy, aby došlo k identifikaci, monitorování, řízení a následnému reportu všech možných rizik. Druhý pilíř má také sloužit ke zvýšení harmonizace dohledu v oblasti pojišťovnictví. Orgán dohledu je tak povinen hodnotit, zda všechny pojišťovny dodržují požadavky směrnice Solventnost II.

Třetí pilíř se zaměřuje na informační povinnost pojišťoven. Z důvodu zvyšování transparentnosti mají pojišťovací instituce povinnost zveřejňovat informace o své činnosti a finanční pozici. Zveřejňováním informací v rámci třetího pilíře je možné jednotlivé pojišťovací instituce a jejich činnost porovnávat. Informace musí být poskytovány v dostatečné míře a včas. Cílem poskytování informací je převážně zvýšení bezpečnosti pojistného trhu. Třetí pilíř stanovuje pojišťovnám povinnost pravidelně podávat zprávy pro dohledové orgány, a to kontrolní zprávy Regular supervisory report (RSR) a zprávy, které jsou určené pro veřejnost, klienty, zajišťovny a ratingové agentury. Těmito zprávami jsou Solvency and financial report (SFCR). Podmínky k informační povinnosti se neustále vyvíjí a zdokonalují. Zprávy RSR a SFCR jsou aktualizovány v rámci Solventnosti II EIOPA, která vydává aktualizací dokumenty pro tyto zprávy.

V rámci pojistného trhu dochází k informační nedokonalosti, a to převážně na straně poptávky. Naopak na straně nabídky panuje informační převaha. Proto je nutné, aby informační povinnost byla řádně stanovena, a tím docházelo k odstranění informační nedokonalosti na straně poptávky, tedy klientů, kteří mají zájem o pojistné služby.

V rámci legislativy je režim Solventnost II upraven ve třech úrovních. Jedná se o směrnici Evropského parlamentu a Rady, nařízení Komise EU a v neposlední řadě Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (EIOPA) vydává doporučení a pokyny, kterými zajišťuje jednotné uplatňování práva EU.

3 Systém dohledu v ČR

Tato kapitola je věnována systému dohledu a regulace v České republice. Budeme se zabývat vývojem dohledu, který formoval a utvářel dnešní podobu dohledu a regulace. Pozornost bude věnována i ČNB, která vykonává činnost dohledu v ČR. Dále se kapitola věnuje jednotlivým opatřením, které ČNB vydává. Dále se kapitola věnuje dalším institucím, které na českém pojištném trhu působí.

3.1 Vývoj dohledu v ČR

První zmínky o výkonu regulace a dohledu sahají až do 2. poloviny 19. století. V té době regulace a dohled spočívala zejména v licenční a povolovací činnosti. Později začalo docházet k vytváření dohledových institucí. Povolovací činnost na území Rakouska-Uherska, později Československa, byla vykonávána jednou institucí, kterou bylo ministerstvo vnitra. Dohled nad finančním trhem vykonávaly revizní svazy, které spadaly do kompetence státních úřadů, tedy jednotlivých ministerstev.

Postupem času, vývojem finančního trhu a tehdejší ekonomickou situací bylo nutné, aby došlo k reorganizaci finančního systému a centralizaci dohledu. V souvislosti s Velkou hospodářskou krizí a možnou finanční krizí došlo v 30. letech k vytvoření Poradního výboru. V této době byl velký problém vyostřená konkurence, proto došlo zákonem č. 54/1932 Sb. k posílení kompetencí ministerstva financí v oblasti omezení konkurenčního prostředí. Dalším významným krokem v inovaci výkonu regulace a dohledu bylo i zavedení povinnosti peněžním ústavům předkládat své výkazy Národní bance Československé.

Významný vliv na podobu regulace a dohledu měla okupace českých zemí nacistickým Německem, kdy téměř veškeré kompetence spadaly pod Národní banku pro Čechy a Moravu. Došlo k reorganizaci peněžnictví i pojišťovnictví. V rámci peněžnictví vznikl Ústřední svaz peněžnictví pro Čechy a Moravu. Pro oblast pojišťovnictví byl vytvořen Ústřední svaz soukromého pojištění v Čechách a na Moravě.

Nacistická správa usilovala o kontrolu nad finančním systémem, proto veškerá kompetence připadla ministerstvu hospodářství a práce.

Po obnovení Československa bylo nutné napravit škody napáchané nacistickou správou. Pro toto období je zásadní měnová reforma v roce 1945 a dekrety prezidenta republiky, které napomohly ke znárodnění bankovníctví a pojišťovnictví. Dále došlo ke zrušení ministerstva hospodářství a práce. Oblast regulace a dohledu nad finančním trhem připadala ministerstvu

financí. Z dob okupace zůstal v rámci peněžnictví Ústředí svaz peněžnictví. Komunistická strana usilovala o reorganizaci nebo nahrazení této instituce, aby došlo k posílení kompetencí. Ústřední svaz peněžnictví by tak neměl pouze poradní funkci, ale i řídicí funkci. Komunistická strana nakonec docílila vzniku Ústřední správy bank, která byla podřízena ministerstvu financí. V rámci pojišťovnictví působila Pojišťovací rada.

V roce 1948 došlo usnesením vlády k vytvoření tří sektorových bank, a to Moravská banka, Živnostenská banka a Legiobanka. Na Slovensku pak vznikla Tatrabanka a Slovenská banka. Snaha komunistické strany o změnu a reorganizaci peněžního systému následně upravil zákon č. 181/1948 Sb., o organizaci peněžnictví. Tento zákon stanovil dozorčí, normotvorné a zrušovací právo vůči institucím na finančním trhu právě ministerstvu financí. Rok 1948 byl zásadní i pro pojišťovnictví. Zákonem č. 190/1950 Sb. došlo k podřízení Československé pojišťovny regulaci a dohledu ze strany ministerstva financí. O dva roky později zákon č. 85/1952 Sb. stanovil Československou pojišťovnu státním pojišťovacím ústavem, který byl spravován ministerstvem financí.

K výrazným změnám v dohledu a regulaci došlo v 60. letech, kdy Státní banka československá usilovala o zrušení podřízenosti vůči ministerstvu financí. V roce 1965 tak došlo k postavení Státní banky československé na stejnou úroveň jako ministerstvo financí. Reorganizací prošel i sektor spořitelen, kdy v roce 1967 byla nově vytvořena Státní spořitelna i nadále podřízena ministerstvu financí, ale došlo ke zrušení správy spořitelen. Zásadním vývojem prošlo i československé pojišťovnictví, kdy v roce 1967 vznikla Státní pojišťovna. O dva roky později došlo k jejímu rozdělení. Státní pojišťovna se tak rozdělila na Českou státní pojišťovnu a Slovenskou státní pojišťovnu.

Začátkem 90. let podoba dohledu nad finančním trhem neměla ucelenou podobu. Docházelo k postupnému vývoji. V průběhu 90. let v ČR byl dohled rozdělen podle sektorů. Výkon jednotlivých institucí nad konkrétním sektorem zobrazuje následující tabulka.

Tabulka 2: Sektorové uspořádání dohledu v ČR v 90. letech²⁴

Instituce	Výkon dohledu
ČNB	Dohled nad bankami
Ministerstvo financí	Dohled nad pojišťovny a penzijními fondy
Komise pro cenné papíry	Dohled nad kapitálovým trhem
Úřad pro dohled nad družstevními záložnami	Dohled nad kampeličkami

Zdroj: vlastní zpracování

Sektorové rozdělení výkonu dohledu se postupem času stalo neúčelné, jelikož rostla propojenost mezi jednotlivými sektory finančního trhu.

V rámci vývoje dohledu v ČR rozlišujeme dvě fáze integrace dohledu.

První fáze integrace dohledu v roce 2006 představovala sloučení dohledu nad finančním trhem do ČNB. Výkon dohledu byl rozdělen na tři sekce. Sekce bankovní regulace a dohled zajišťuje dohled nad bankami, pobočkami zahraničních bank a družstevními záložnami. Druhá je Sekce regulace a dohledu nad kapitálovým trhem, která se zabývá kapitálovým trhem. Poslední je Sekce regulace a dohledu nad pojišťovny, která se zabývá dohledem nad pojišťovny, zajišťovny, samostatnými likvidátory a pojišťovacími zprostředkovateli. Tento sektorový model byl v roce 2008 nahrazen funkcionálním dohledem.

Právě přechod sektorového modelu na model funkcionální je nazýván druhou fází integrace dohledu. Tento model obsahuje tři upravené sekce, kterými jsou: Sekce regulace a mezinárodní spolupráce na finančním trhu, Sekce dohledu nad finančním trhem a Sekce licenčních a sankčních řízení. Za výhody tohoto modelu je považováno zjednodušení vzájemné komunikace, sdílení know-how prostřednictvím různých zpráv, databází a reportů.²⁵

3.2 Instituce regulace a dohledu

Pro výkon dohledu a regulace je nutná existence dohledové instituce, která bude tyto činnosti vykonávat. V ČR vykonává roli dohledové instituce ČNB. Na pojistném trhu je zásadní také instituce, která by hájila zájmy pojišťoven. Tato činnost je v ČR vykonávána Českou asociací pojišťoven.

²⁴ DUCHÁČKOVÁ, Eva. Pojištění a pojišťovnictví. Praha: Ekopress, 2015, s. 266.

²⁵ REJNUŠ, Oldřich. *Finanční trhy: učebnice s programem na generování cvičných testů*. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 362-364.

3.2.1 Český pojistný trh

Po vstupu ČR do EU se český pojistný trh stal součástí jednotného pojistného trhu. Na českém pojistném trhu dále působí např. Česká kancelář pojistitelů, Asociace českých pojišťovacích makléřů, Asociace pojišťoven, Komora pojišťovacích zprostředkovatelů nebo Česká komora samostatných likvidátorů pojistných událostí.

Z širšího pohledu je dále možné do českého pojistného trhu zahrnout také Ministerstvo financí ČR. Do jeho pravomocí lze v rámci pojišťovnictví zahrnout tvorbu zákonů regulující právě oblast pojišťovnictví.

Každý pojistný trh ovlivňuje několik faktorů, které je možné členit následovně:²⁶

- vnější faktory jsou např.:
 - vývoj inflace,
 - vývoj nezaměstnanosti,
 - vývoj a objem HDP,
 - počet obyvatel,
 - objem a struktura výdajů domácností,
 - peněžní příjmy obyvatelstva.
- vnitřní faktory jsou např.:
 - zájem o pojištění,
 - pojišťovací a zajišťovací činnosti,
 - pochopení významu pojištění ze strany pojištěných osob,
 - regulace a dohled nad pojistným trhem.

Mezi nejdůležitější vnější faktory patří vývoj inflace, vývoj zaměstnanosti a vývoj HDP. Je tomu tak proto, jelikož se jedná o základní makroekonomické veličiny ovlivňující ekonomické prostředí. Pro neustálý růst a vývoj pojistného trhu je bezpochyby důležitý také počet a struktura obyvatel.

3.2.2 Česká národní banka

V ČR vykonává činnost dohledu a regulace Česká národní banka. ČNB vykonává dohled nejen nad pojišťovnami a zajišťovnami, ale i nad činnostmi pojišťovacích zprostředkovatelů a likvidátorů. V rámci dohledu v pojišťovnictví ČNB vyhodnocuje žádosti o udělení povolení.

²⁶ ČEJKOVÁ, Viktória. *Pojistný trh*. Praha: Grada, 2002, s. 22-23.

Dále kontroluje dodržování stanovených podmínek, které musí být v rámci udělení povolení splněny. ČNB dále kontroluje dodržování zákonů, ale i dodržování opatření a vyhlášek, které ČNB sama vydala. Součástí výkonu dohledu je i zjišťování informací, které jsou potřebné pro řádný výkon dohledu. ČNB je oprávněna tyto informace vymáhat, ale hlavně ověřovat jejich pravdivost a aktuálnost.²⁷ V případě, kdy ČNB během činnosti dohledu zjistí případné nesrovnalosti nebo závažné porušení právních předpisů, je povinna sjednat opatření k nápravě, v konečném důsledku je oprávněna i k odebrání povolení k činnosti.

Předmětem dohledu ČNB je např.:²⁸

- soulad provozované činnosti s uděleným povolením,
- způsob tvorby a použití technických rezerv,
- hospodaření pojišťoven a zajišťoven,
- vedení účetnictví,
- plnění udělených povinností ČNB,
- kontrolní a řídicí systém.

ČNB tedy usiluje o zajištění dohledu a jeho neustálého vývoje. ČNB sleduje aktuální vývoj na pojistném trhu a požadavky na služby pojišťoven a zajišťoven.

V průběhu dohledu se ČNB řídí Hlavními principy pro zajištění efektivního bankovního dohledu, které jsou uvedeny v Dlouhodobé koncepci dohledu. Tato koncepce definuje základní zásady, podle kterých je výkon dohledu prováděn. Dále popisuje jednotlivé činnosti dohledu a vysvětluje, jak ČNB přistupuje v jednotlivých sektorech finančního trhu k výkonu dohledu.

Aby bylo dosaženo splnění podmínky transparentnosti činnosti ČNB, vydává ČNB zprávu o své činnosti v dohledu nad finančním trhem, tedy Zprávu o výkonu dohledu nad finančním trhem. Tato zpráva je každoročně předkládána Poslanecké sněmovně, Senátu a vládě. Zpráva obsahuje informace o regulaci, dohledu, licenční činnosti a analýzu sektorů finančního trhu.

V rámci zvyšování transparentnosti ČNB vydává Dohledovou statistiku, která je výsledkem procesu sběru, zpracování a následného zveřejnění dat, která sleduje dodržování pravidel stanovených regulací v rámci výkonu dohledu nad finančním trhem. Dohledová statistika

²⁷ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Regulace a dohled nad pojišťovnami a zajišťovnami. Česká národní banka Praha: Česká národní banka, ©2022 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/vykon-dohledu/postaveni-dohledu/regulace-a-dohled-nad-pojistovnami-a-zajistovnami/#>

²⁸ BÖHM, Arnošt a Karina MUŽÁKOVÁ. Pojišťovnictví a regulace finančních trhů. Praha: Professional Publishing, 2010, s. 118.

publikuje data v souladu s evropským rámcem. Jedná se o sběr informací od všech institucí finančního sektoru, tedy např. od pojišťoven, zajišťoven, bank, družstevních záložen, investičních fondů, investičních společností, penzijních fondů, penzijních společností nebo poskytovatelů platebních služeb. Ke sběru dat ČNB využívá informační systém SDAT. Údaje dohledové statistiky jsou zveřejňovány prostřednictvím aplikace ARAD.

V rámci výkonu dohledu nad finančním trhem ČNB vykonává dohled i v oblasti ochrany spotřebitele. Mezi kontrolované subjekty patří např. banky, směnárny, penzijní fondy, investiční zprostředkovatelé, obchodníci s cennými papíry, úvěrní a spořitelní družstva a také právě pojišťovny a pojišťovací zprostředkovatelé.

ČNB vykonává dohled v oblasti ochrany spotřebitele a kontroluje, zda jsou dodržována tato pravidla:²⁹

- zákaz diskriminace spotřebitele;
- zákaz používání nekalých obchodních praktik;
- povinnosti při sjednávání služeb uzavíraných formou na dálku;
- povinnost informovat o ceně služeb a způsobu stanovení této ceny;
- povinnosti stanovené občanským zákoníkem pro spotřebitelské smlouvy.

Poskytovatel služeb nemůže jednat tak, aby na základě jeho jednání klient učinil rozhodnutí, které by v případě, kdy budou dodržena všechna pravidla řádného obchodu, neučinil.³⁰ Jednání poskytovatele by mělo být založeno na jisté úrovni dovedností a odborných znalostí, a hlavně na péči o klienta. Poskytovatel by neměl zneužívat zranitelnější osoby, např. seniory, duševně slabé osoby apod.

Pokud poskytovatel služeb jedná s klientem formou na dálku, musí spotřebitelům být poskytnuty všechny stanovené a potřebné informace. Mezi povinné informace, které musí poskytovatelé služeb zveřejňovat patří např. identifikační údaje poskytovatele, popis nabízené služby, způsob platby, celkovou cenu za poskytovanou službu, poučení o právech všech zúčastněných stran.

Poskytovatel služeb je dále povinen poskytnout informace o ceně poskytovaných služeb a způsobu stanovení ceny.

²⁹ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Ochrana spotřebitele. Česká národní banka [online]. Praha: Česká národní banka, ©2022 [cit. 2022-10-22]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financi-trh/ochrana-spotrebitel/>

³⁰ ČESKO. Zákon č. 634/1992 Sb. o ochraně spotřebitele. In: Sbíрка zákonů [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-634>

3.2.2.1 Nástroje výkonu dohledu

ČNB vykonává dohled prostřednictvím dohledu na místě a dohledu na dálku.

Pro výkon dohledu ČNB využívá dohledové zátěžové testy bank a pojišťoven, pomocí nichž zjišťuje a hodnotí odolnost vybraných sektorů v ČR. Jedná se o top-down a bottom-up přístupy.³¹ V rámci top-down přístupu se jedná o makrozátěžové testy, které hodnotí odolnost bankovního sektoru, sektoru domácností, sektoru penzijních společností, sektoru investičních fondů a sektoru nefinančních podniků. V rámci bottom-up přístupu se jedná o mikrozátěžové testy, které hodnotí odolnost jednotlivých pojišťoven a bank. ČNB pro jednotlivé zátěžové testy připravuje scénáře, a to Základní scénář a Nepříznivý scénář. U jednotlivých sektorů se testování provádí ročně, u bank se jedná o pololetní testování. Dalším nástrojem výkonu dohledu je systém monitoringu transakcí, které jsou uskutečňovány na finančním trhu.

V souvislosti s výkonem dohledu ČNB vydává pro veřejnost upozornění na rizika na finančním trhu např. upozornění na podvodné jednání, upozornění na rizika investic nebo informace o vydaných předběžných opatření.

Při kontrole dodržování právních předpisů je cílem ČNB zajistit dodržování právních předpisů jak evropského práva, tak české legislativy. Jedná se zejména o dodržování zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, zákona č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění a Občanský zákoník. Dále se jedná např. o zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla. Předmětem dohledu ze strany ČNB není dodržování pravidel ochrany osobních údajů. V tomto případě má výlučnou pravomoc Úřad pro ochrana osobních údajů.

3.2.2.2 Opatření k nápravě zjištěných nedostatků

V případě, kdy ČNB při výkonu zjistí nedostatky, vydá opatření k nápravě, tedy stanoví pojišťovně či zajišťovně povinnost zjištěné nedostatky odstranit. K odstranění nedostatků určí přiměřenou lhůtu, kdy je povinnost tyto nedostatky odstranit. Jednotlivá opatření jsou upravena zákonem o pojišťovnictví.

³¹ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Zátěžové testy. Česká národní banka [online]. Praha: Česká národní banka, ©2022 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z <https://www.cnb.cz/cs/financni-stabilita/zatezove-testy/>

Mezi opatření vydávaná dohledovou institucí patří zejména:³²

- ozdravný plán,
- nucená správa,
- převod pojistného kmene,
- pozastavení oprávnění k uzavírání pojistných smluv,
- pokuty,
- odebrání povolení,
- předběžná opatření,
- přeměna instituce,
- likvidace instituce.

Aby ČNB nařídila institucím předložení ozdravného plánu, musí instituce vykazovat nedostatky při plnění obchodního plánu nebo dojde k porušení požadavků a pravidel stanovených zákonem. Dále pojišťovna vykazuje nižší míru solventnosti, než která je požadována. Za těchto okolností ČNB nařídí předložení ozdravného plánu.

Pokud pojišťovna nesplní požadovaná opatření k nápravě, je ohrožena budoucí schopnost dostát svým závazkům, dojde k pozastavení oprávněnosti uzavírat pojistné smlouvy nebo např. odnětí povolení k provozování činnosti. ČNB je oprávněna nařídít pojišťovně převod pojistného kmene, tedy souboru uzavřených pojistných smluv, nebo jeho části na jinou pojišťovnu. V průběhu převodu pojistného kmene nesmí dojít k ohrožení pojištěných osob. Proto je nutné, aby převod pojistného kmene podléhal dohledu, aby bylo zabráněno situaci, kdy pojišťovna, na kterou by pojistný kmen byl převeden, by nebyla schopna po navýšení pojistného kmene dostát svým závazkům.

ČNB je dále oprávněna pozastavit pojišťovně oprávnění k uzavírání pojistných smluv a k pokračování výkonu své činnosti, a to nejčastěji z důvodu nedodržení právních předpisů nebo nedostatku kapitálu.

Jednotlivým pojišťovnám a zajišťovnám při výkonu dohledu může být uložena i pokuta, a to až do výše 50 mil. Kč. Instituce podléhající dohledu mají povinnost při výkonu dohledu poskytnout ČNB součinnost. V případě, kdy instituce potřebnou součinnost neposkytnou, je ČNB oprávněna udělit pořádkovou pokutu, a to až do výše 5 mil. Kč.

³² VÁVROVÁ, Eva. Finanční řízení komerčních pojišťoven. Praha: Grada, 2014, s. 29.

Odnětí povolení k činnosti je posledním a nejzávažnějším opatřením, které je ČNB oprávněna instituci udělit. Důvody pro udělení rozhodnutí o odnětí povolení jsou stanoveny zákonem o pojišťovnictví.³³ K odnětí povolení dochází např. pokud pojišťovna a zajišťovna o to sama požádala, došlo k přesunutí sídla mimo území ČR, finanční situace instituce nezajistí trvalou splnitelnost závazků z činnosti, došlo k závažnému porušení právních předpisů a nedošlo k nápravě, instituce nesplňuje některou podmínku pro provozování činnosti, pojišťovací nebo zajišťovací činnost není vykonávána déle než šest měsíců, k udělení povolení k provozování činnosti došlo na základě nesprávného uvedení údajů stěžejních pro udělení povolení.

ČNB je dle zákona o pojišťovnictví oprávněna uložit předběžná opatření, které pojišťovně a zajišťovně stanoví povinnost nenakládat se svými aktivy bez souhlasu ČNB, nevykonávat podle rozhodnutí představenstva, členské schůze a valné hromady, a to opět bez souhlasu ČNB. Dále pojišťovna a zajišťovna nemůže uzavírat další pojistné smlouvy a zajišťovací smlouvy.

ČNB schvaluje záměr sloučení, přeměny a rozdělení pojišťovny nebo zajišťovny, a to z důvodu ochrany pojištěných osob. Součástí záměru musí být popsána skladba finančních prostředků, které budou předmětem změny. Následně po dobu tří let musí být vyhodnocována míra solventnosti.

Podmínky likvidace pojišťoven a zajišťoven stanovuje zákon o pojišťovnictví. ČNB jmenuje a odvolává likvidátora. ČNB dále vede seznam likvidátorů a stanovuje podmínky výkonu funkce likvidátora. Při likvidaci musí být technické rezervy a prostředky garančního fondu použity na vypořádání nároků, které z činnosti vyplývají.

ČNB byla v roce 2021 ve výkonu dohledu nejpřísnější od doby své existence. Při nápravných opatření, ukládání pokut či odnětí povolení k činnosti se musí správní orgán řídit závaznou a platnou legislativou.

³³ ČESKO. Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. In: *Sbírka zákonů* [cit. 2023-01-018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-277>

Tabulka 3: Pokuty ČNB uložené dle české legislativy³⁴

	2019	2020	2021
Sankční řízení předcházející	6	5	2
Sankční řízení zahájena	12	9	19
Sankční řízení pravomocně ukončená	13	12	15
Celková výše uložených pokud (v tis. Kč)	400	1140	6020

Zdroj: Vlastní zpracování

Proti rozhodnutí ČNB se pojišťovna může bránit, a to v rámci správního soudnictví podáním návrhu na jeho zrušení. Důležité je, aby správní žaloba splňovala potřebné zákonné náležitosti. Pokud by správní žaloba tyto náležitosti nesplňovala, nemohla by být v rámci správního soudnictví projednána. Je nutné správně označit napadané rozhodnutí a dále musí žalobce uvést z jakých důvodů považuje rozhodnutí za nezákonné. Zejména je nutné v žalobním petitu formulovat vhodně to, jak má soud rozhodnout. Ve většině případů půjde o návrh na zrušení daného rozhodnutí. Pokud soud žádost přijme, tak až do rozhodnutí o této žalobě musí být pozastaveny všechny účinky právní moci daného rozhodnutí.

Evropská právní úprava je založena převážně na principech než na pravidlech. Při implementaci evropského práva do české legislativy se tak často setkáváme s pojmy, které je možné vykládat širším způsobem. Následně pak může docházet spíše než k ignoranci právních předpisů v nepochopení nebo nesprávné interpretaci právní úpravy.

3.2.3 Česká asociace pojišťoven

Česká asociace pojišťoven je zájmovým sdružením pro organizaci a podporu vzájemné spolupráce, pomoci a zajištění zájmů zajišťoven a pojišťoven. Jedná se o právnickou osobu zřízenou Občanským zákoníkem. V rámci řádného výkonu činnosti tato asociace hraje velkou roli. Dochází k vzájemné spolupráci a koordinaci, výměně a sdílení informací. Hlavním posláním je hlavně prosazování a hájení zájmů pojišťoven a zajišťoven.

Mezi hlavní úkoly ČAP patří např.:³⁵

- zastupovat, koordinovat a hájit zájmy pojišťoven a zajišťoven;
- zajištění sdílení a výměny informací;
- sjednocení postupů a pravidel pro výkon činností;

³⁴ KULT, Alexander. Odborná péče a judikatura v praxi správního dozoru aneb kde začíná a končí dohled ČNB. *Pojistný obzor: Časopis českého pojišťovníctví* [online]. 2. s. 8-10. [cit. 2022-01-02]. ISSN 2464-7381. Dostupné z: <https://pojistnyobzor.cz/archiv/pojistny-obzor-02-22>

³⁵ ČESKÁ ASOCIACE POJIŠŤOVEN. O nás. Česká asociace pojišťoven [online]. Praha: Česká asociace pojišťoven, ©2022 [cit. 2022-09-20]. Dostupné z: <https://www.cap.cz/o-nas>

- řešení sporů mezi členy ČAP;
- garance odborného vzdělávání;
- poskytování informací pro veřejnost o pojistném trhu;
- zlepšení povědomí veřejnosti o pojistném trhu a významu a důležitosti pojištění;
- vydávání odborných článků a publikací;
- spolupráce při tvorbě společných evidencí a statistik;
- zpracování jednotlivých připomínek k právním předpisům, které se týkají pojišťovnictví.

3.2.4 Česká kancelář pojistitelů

Česká kancelář pojistitelů (ČKP) byla zřízena zákonem č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla.³⁶ Jedná se o profesní organizaci, která spravuje garanční fond. Z tohoto fondu se hradí vzniklé škody, které byly způsobeny nepojištěným vozidlem.

Dále ČKP spravuje fond zábrany škod. Každá pojišťovna, která má oprávnění poskytovat na území ČR pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla, je povinna odvádět 3 % z pojistného, které pojišťovna přijala z pojištění odpovědnosti z provozu vozidla. Vybrané prostředky jsou následně rozděleny mezi hasiče, záchranáře a další subjekty, kteří napomáhají ke zvyšování silniční bezpečnosti.

ČKP provozuje Linku pomoci řidičům 1224, zajišťuje likvidaci specifických pojistných událostí nebo pro poškozené provozuje informační středisko.

Mezi členské pojišťovny ČKP patří např. Allianz pojišťovna, Direct pojišťovna, ČSOB pojišťovna, Generali Česká pojišťovna, Slavia pojišťovna, UNIQA pojišťovna, PVZP, Česká podnikatelská pojišťovna nebo Kooperativa pojišťovna.³⁷

Mezi další činnosti ČKP patří:³⁸

- vedení statistiky a evidence pro účely pojištění odpovědnosti;
- spolupráce se státními orgány;
- uzavírání dohod s kanceláři pojistitelů dalších států.

³⁶ ČESKÁ KANCELÁŘ POJISTITELŮ. O nás. Česká kancelář pojistitelů [online]. Praha: Česká kancelář pojistitelů, ©2022 [cit. 2022-01-05]. Dostupné z: <https://www.ckp.cz/o-nas/o-ckp>

³⁷ ČESKÁ KANCELÁŘ POJISTITELŮ. O nás. Členové a správní rada. Česká kancelář pojistitelů [online]. Praha: Česká kancelář pojistitelů, ©2022 [cit. 2022-12-27]. Dostupné z: <https://www.ckp.cz/o-nas/organizacni-struktura>

³⁸ ZUZANÁK, Aleš, Jaroslava ŠULCOVÁ a Jan HORA. *Příručka pro zprostředkovatele pojištění*. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 2011. s. 169.

3.3 Legislativní úprava pojišťovnictví v ČR

Existence právních předpisů je základem pro výkon regulace a dohledu v pojišťovnictví. Zjednodušeně lze říci, že právní předpisy stanovují pravidla pro chování subjektů na pojistném trhu.

Právní úpravu je nutné v průběhu let novelizovat, aby upravovala aktuální stav a potřeby pojistného trhu, který se neustále vyvíjí. S postupem času se pojistné produkty upravují, vznikají nové produkty, hlavně potřeby nového pojištění. Jde tedy o to, aby legislativa odpovídala stavu a potřebám současného pojistného trhu. V rámci vývoje legislativy můžeme hovořit o třech generacích směrnic.³⁹

První generace směrnic obsahovala definování jednotlivých pojistných odvětví, stanovení právních forem pojišťoven, sjednocení podmínek pro udělení licence, oddělení neživotního a životního pojištění, upravení tvorby dostatečné technické rezervy nebo schvalování všeobecných pojistných podmínek.

Druhá generace směrnic obsahově doplňovala směrnice první generace. Dále došlo ke stanovení předem daných opatření pro svobodné poskytování služeb. Pojišťovna tak mohla podnikat na území jiného státu, aniž by musela zakládat v daném státu pobočku. Stačilo pouze informovat orgán dohledu.

Poslední generace směrnic obsahovala možnost uznání povolení k činnosti různými dozory státu nebo zde byl stanoven důraz na sledování solventnosti pojišťoven a zajišťoven.

Z důvodu globálního charakteru pojišťovnictví je nutné, aby i právní předpisy byly mezinárodní a odpovídaly evropským podmínkám. ČR, jako součást EU, je součástí evropského pojistného trhu, je tedy nutné akceptovat právní normy EU a implementovat je do české právní úpravy.

3.3.1 Zákon o pojišťovnictví

Zákon o pojišťovnictví je stěžejním právním předpisem v oblasti pojišťovnictví v ČR. Z hlediska členství v EU bylo nutné upravit stávající legislativu, aby došlo ke sjednocení českého práva s požadavky práva evropského.

Hlavní změny zákon přinesl ve zkvalitnění vykonávaného dohledu nad pojišťovnami a zajišťovnami, zlepšení poskytování informací pro klienty na pojistném trhu. Dále došlo

³⁹ DUCHÁČKOVÁ, Eva. Pojištění a pojišťovnictví. Praha: Ekopress, 2015, s. 244-245.

k modernizaci právní úpravy, aby došlo k zajištění aktuálnosti právních předpisů, které by zohledňovaly aktuální stav pojistného trhu.

Tento zákon je strukturován do 7 částí, kterými jsou obecná ustanovení, základní ustanovení, dohled v pojišťovnictví, mlčenlivost, společná ustanovení, zmocňovací, závěrečná, přechodná a zrušovací ustanovení a účinnost.

4 Systém dohledu v EU

Tato kapitola je věnována systému dohledu v EU, jeho vývoji a současnému stavu. Dále se v kapitole budeme zabývat jednotlivými institucemi výkonu dohledu v rámci EU.

ČNB je členem mnoha evropských orgánů a institucí, tím se podílí na vytváření jednotného evropského finančního trhu. Stěžejním orgánem na mezinárodní úrovni v oblasti dohledu a regulace pojišťoven je EIOPA. Na mezinárodní úrovni se pak jedná o Mezinárodní asociaci orgánů dohledu nad pojišťovnictvím (IAIS).

4.1 Pojistný trh EU

Pojistný trh EU prošel v posledních letech změnami. Na trhu došlo ke značnému nárůstu konkurence. Pojišťovny jsou tak nuceny zaměřovat se na zvýšení své konkurenceschopnosti, např. inovací pojistných služeb a produktů, změnou strategie atd.

Pojistný trh funguje na principu volného pohybu zboží a služeb, osob a kapitálu. Členské země jsou součástí jednotného evropské pojistného trhu. Na evropském pojistném trhu funguje jednotný pas, kdy pojišťovny a zajišťovny členských států mohou na základě jediné licence provozovat svoji činnost na území jiného členského státu.

Evropská unie jednotlivé členské státy legislativně zařizuje, kdy členské státy mají povinnost v určité době implementovat směrnice a nařízení do své právní úpravy.

4.2 Legislativa EU

Hlavním cílem legislativy EU bylo především dosažení integrace a globalizace. Cílem bylo zajistit fungování jednotného pojistného trhu v EU, odstranění všech překážek v národním právu, které by omezovaly vytvoření a následné fungování jednotného pojistného trhu.

Právní akty vydávané EU dělíme na:

- závazné právní akty,
- nezávazné právní akty.

Mezi závazné právní akty řadíme smlouvu o Evropských společenstvích, kdy se jedná o právo primární. Dále jako závazné právní akty EU vydává nařízení, které jednotlivé země zavazuje a má přednost před národním právem. Směrnice zavazuje daný stát, kterému je určena. Rozhodnutí je závazné ve všech svých bodech, daná země se jím musí bezpodmínečně řídit.

Mezi nezávazné právní akty řadíme doporučení a stanoviska. Doporučení napomáhá při plnění jednotlivých úkolů. Stanovisko je pak pouze vyjádření názorů orgánů EU k právním nebo skutkovým otázkám.

4.3 Vývoj dohledu

Dnešní podoba evropského dohledu je výsledkem mnoha transformací a reforem. Podnět pro reformaci a transformaci podoby dohledu a regulace EU dala bezpochyby finanční a následně hospodářská krize v roce 2008. Bylo nutné, aby byly upraveny požadavky na dohled, a to za účelem ochrany občanů, obnovení důvěry ve finanční systém a posílení stability finančního systému. Jacques de Larosièra proto byl pověřen k předložení návrhů, jak těchto cílů dosáhnout. Zásadní vliv na dnešní podobu dohledu a regulace v EU měla v roce 2011 transformace výborů třetí úrovně Lamfalussyho procesu, jednalo se o transformaci CEBS, CESR a CEIOPS, zkráceně 3L3 výborů. Transformací vznikly tři nové evropské orgány dohledu nad finančním trhem. European Supervisory Authorities a ESAs se zabývají dohledem, ale částečně také regulací. Kromě těchto orgánů vznikla v roce 2011 i Evropská rada pro systémová rizika (ESRB), která vykonává makrobezpečnostní dohled nad finančním systémem EU.

Aby byl zajištěn soulad mezi činnostmi jednotlivých orgánů dohledu byl zřízen Společný výbor evropských orgánů dohledu (Joint Committee of European Supervisory Authorities).

Zásah do evropského pojišťovnictví způsobil koncem roku 2020 brexit, tedy vystoupení Velké Británie z EU. Evropské právo umožňuje pojišťovněm, které disponují licenci v některém členském státě, poskytovat pojišťovací služby i v ostatních členských státech EU, a to na základě jednotného evropského pasu. Pojišťovny tak nemusí získávat licenci i v ostatních členských státech, kde vykonávají svou činnost. Podobný režim, jako je jednotný evropský pas, se mezi Velkou Británií a EU sjednat nepodařilo. Po brexitu tak došlo k zásadní změně v přeshraničním poskytování služeb pojištění.

Po brexitu vytvořila Velká Británie pro finanční instituce, které mají sídlo v EU a působí na území Velké Británie, dočasný povolovací režim. Na základě tohoto režimu mohly finanční instituce poskytovat své služby ve stejném rozsahu jako v případě jednotného evropského pasu. Pojišťovny musely o tento režim včas zažádat a do určité doby obdržet plnohodnotnou licenci na poskytování finančních služeb dle předpisů Velké Británie. Finanční instituce, které o tento režim včas nepožádaly a neobdržely plnohodnotnou licenci, tak musely omezit svoji činnost pouze na činnosti týkající se vypořádání závazků existujících pojistných smluv

a následně ukončit činnost ve Velké Británii. Pojišťovny tak nemohly nadále sjednávat nové pojistné smlouvy, prodlužovat stávající pojistné smlouvy, ani poskytovat jiné služby.

Od 1. ledna 2021 mohou britské finanční instituce nadále poskytovat své služby na území členských států EU pouze tehdy, pokud získají licenci členského státu EU. Obdobně i britské finanční instituce, které nezískaly potřebnou licenci se musely omezit pouze na činnosti nezbytné k vypořádání závazků z existujících pojistných smluv a následně ukončily činnost na území členského státu EU.

Zásadní dopad způsobil brexit v oblasti regulace a dohledu. Kdy Velká Británie není nucena implementovat evropské právo do unijního práva. Britské soudy již nejsou vázány judikaturou evropského Soudního dvora.

Rozeznáváme tyto úrovně evropské regulace:⁴⁰

- úroveň 1: směrnice Solventnost II;
- úroveň 2: implementační opatření;
- úroveň 2,5: technická norma EIOPA;
- úroveň 3: obecné pokyny a doporučení EIOPA;
- úroveň 4: kontrola plnění a vynucení implementace legislativy.

Objevují se názory, že pokud by došlo k upřednostnění nařízení druhé úrovně před obecnými pokyny EIOPA, došlo by ke snížení administrativních nákladů členským státům. Pokud by existovalo méně úrovní evropské regulace, došlo by ke snížení nákladů pro všechny zúčastněné strany a případně k odstranění právních nejasností.

4.4 Instituce regulace a dohledu

Pro výkon dohledu a regulace jsou nezbytné instituce, které dohled a regulaci na finančním trhu vykonávají. Pro finanční sektor jsou důležité i instituce, které napomáhají stabilitě, spolupráci, koordinaci, ale hlavně usilují o ochranu občanů, které poptávají služby finančního trhu.

Aktuální institucionální podoba dohledu v EU je výsledkem reformy a řešení finanční a následně ekonomické krize v roce 2008. Byla nutná reakce na zjištěné nedostatky a dopady této krize, aby k podobným situacím v budoucnu nedocházelo.

⁴⁰ MESRŠMÍD, Jaroslav. Pojišťovnictví – příležitosti a výzvy. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 34, s. 26-33. [cit. 2023-01-10]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/51-2017-34>

Finanční a hospodářská krize vyvolala tlaky po zpřísnění státní regulace finančního trhu, který je značně náchylný k možným krizím. V 90. letech docházelo k nestabilitě finančního trhu a následně finanční krizi pravidelně v horizontu tří a čtyř let. Příkladem může být pád cen akcií v roce 1987. O tři roky později, tedy v roce 1990, došlo ke krachu Junk Bonds. V roce 1994 se propadly ceny amerických dluhopisů a o tři roky později nastala asijská finanční krize. Dále následovala Asii Brazílie a Rusko. Z toho je možné usoudit sklony finančního trhu ke značné nestabilitě. Jedno z neklidnějších období na finančním trhu bylo právě období před finanční a hospodářskou krizí.

Jednalo se o období stabilního hospodářského růstu s mírnou inflací a nízkými úrokovými sazbami. Na finančním trhu nedocházelo k výrazným výkyvům. Na konci roku 2007 skončilo toto klidné období. Na finančních trzích nebyly dodrženy základní ekonomické zákony, docházelo k jejich hrubému porušování. Regulatorní opatření nebyla dostačující. Situace na finančním trhu se neustále zhoršovala, docházelo ke značné nestabilitě. Nastala tedy finanční krize, která postihla všechna odvětví služeb na finančním trhu, tedy i oblast pojišťovnictví. Instituce působící na finančním trhu se dostaly pod obrovský tlak ustát a udržet si potřebnou důvěryhodnost před veřejností.

4.4.1 Evropský orgán pro pojišťovací a zaměstnanecké penzijní pojištění

Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění je regulační instituce EU. EIOPA je nezávislý poradní orgán Rady EU, Evropské komise a Evropského parlamentu. Podnětem pro vznik EIOPA byla finanční a následně hospodářská krize v roce 2008. Bylo nutné upravit evropský systém dohledu v pojišťovnictví, který by se skládal ze tří orgánů EU. Důvodem založení EIOPA bylo hlavně předcházení podobným krizím a jejich následkům v budoucnu.

EIOPA patří mezi jeden ze tří orgánů evropského dohledu. Další dva jsou Evropský orgán pro cenné papíry a trhy a Evropský orgán pro bankovníctví.

Rada orgánů dohledu je rozhodovacím orgánem EIOPA, ve které působí i ČNB. Mezi členy rady orgánů dohledu patří předseda, vedoucí představitelé orgánů členských států. Dalšími členy rady je vždy jeden zástupce z Evropské centrální banky, Komise, ESRB a z Evropského orgánu pro cenné papíry a trhy a Evropského orgánu pro bankovníctví. EIOPA je řízena výkonným ředitelem, ale navenek je zastupována předsedou.

Mezi hlavní náplň činnosti patří udržování stability, zajišťování transparentnosti a ochrana účastníků na pojistném trhu. Dále EIOPA usiluje o jednotnou regulaci a dohled. Prosazuje

rovné podmínky hospodářské soutěže. Zajišťuje účinné, průhledné a řádné fungování finančních trhů. Podporuje sbližování dohledu a poskytuje poradenství orgánům EU. EIOPA tedy usiluje o společnou kulturu dohledu všech členských států EU tak, aby bylo dosaženo efektivního a konzistentního dohledu. EIOPA přináší přínos nejen pro klienty, kteří poptávají služby pojišťoven a zajišťoven, ale právě i pro poskytovatele těchto služeb.

V rámci své činnosti vydává strategii pro předem stanovené období. EIOPA vydala nejnovější strategii, a to Strategie 2023-2006.⁴¹ V rámci této strategie bude usilovat o stabilitu, a to zaměřením na analýzu, řízení a kontrolu rizik, které stabilitu mohou ohrozit. Dalším záměrem strategie je podpora řádného dohledu, poskytování informací a poradenství. EIOPA se snaží být vzorem a jít příkladem v rámci výkonu dohledu a regulace.

EIOPA dále pravidelně vydává programový dokument, který obsahuje strategii a program dohledu. Nejnovější program EIOPA zveřejnila na období 2023-2025.

EIOPA vydává řadu doporučení. Za zmínění stojí doporučení v období vypuknutí krize v souvislosti s onemocněním COVID-19. EIOPA byla jednou z prvních evropských institucí, která reagovala na COVID-19. V doporučení z dubna 2020 nalezneme doporučení, že by nemělo docházet retroaktivně ke zpětnému krytí pojistné události, jelikož zpětným krytím může být ohrožena likvidnost a solventnost pojišťovny.

Doporučení vydávaná EIOPA během pandemie nebyla určena pouze pojišťovnám a zajišťovnám, ale i klientům. V dubnu 2020 tak vydala doporučení pro klienty, které zahrnovalo těchto šest bodů, které by klient měl dodržet:

- opatrnost před pokusy o podvod;
- zkontrolovat danou smluvní politiku;
- informovat se o mimořádných opatřeních;
- poznat své smluvní podmínky;
- získávat potřebné informace prostřednictvím dotazů na pojišťovny;
- nepropadat panice, pokud investiční pojistný produkt bude ztrácet na své hodnotě.

Následně se EIOPA zaměřila na proklientská opatření pojišťoven, která se týkala splácení pojistného a také vrácení části pojistného. Jedním z průkopníků tohoto tématu, tedy vrácení

⁴¹ EIOPA. Strengthening the resilience and sustainability of the insurance and pensions sectors. Eiopa [online]. Eiopa, ©2022 [cit. 2022-09-15]. Dostupné z: https://www.eiopa.europa.eu/strengthening-resilience-and-sustainability-insurance-and-pensions-sectors-eiopa-sets-out-its-2022-09-30_en

pojistného, byla USA a Velká Británie. Došlo k vrácení pojistného, a to z důvodu snížení nevhodnosti. Kromě příznivců tohoto postupu, došlo také ke kritice, kdy většina asociací v rámci Insurance Europe zastávala názor, že by EIOPA měla být konzistentní ve svých přístupech. Měli na mysli, že EIOPA na jedné straně nemůže požadovat zvýšenou kapitálovou mobilitu a zákaz vyplácení dividend a na druhou stranu chtít vrácení pojistného. Kritici upozorňovali na fakt, že USA a Velká Británie nemohou být považovány za vzor v tomto postupu pro EU, jelikož zde je princip dobrovolnosti.

Dále EIOPA vydala doporučení pro pojišťovny, aby provedly analýzu dopadů COVID-19 na svou činnost a poskytované služby a produkty. Dále upozorňovala na nutnost posouzení karanténních opatření a na změnu chování spotřebitelů. Za důležité EIOPA považovala upozornění na posouzení poskytovaných produktů, zda v průběhu pandemie splňují potřeby cílového trhu. Tedy upravit nabízený produkt, škodní poměr, pojistné podmínky a pojistné výluky. Např. v cestovním pojištění došlo k upravení nabízených produktů, kdy u vyšších variant pojištění došlo k rozšíření produktu, konkrétně léčebné výlohy byly rozšířeny o krytí v případě onemocnění klienta koronavirem.

Pokud pojišťovna dojde k závěru, že nabízený pojistný produkt není v souladu s cílovým trhem, tak musí také posoudit, zda tím nedošlo k nesprávnému zacházení k cílovému trhu. Toto nesprávné zacházení musí vést k nápravným opatřením, která musí být v souladu s platnou legislativou. Přijaté opatření musí být přiměřené a vhodné pro daný národní trh, a to jak před koronavirovou krizí, tak i během krize. EIOPA zveřejnila příklady těchto opatření. Jedná se např. o srozumitelnější popis produktů, zvýšení zvýhodnění v případě bezeškodního průběhu nebo ve specifických případech také slevu na pojistném. Zda pojišťovny splnily povinnosti posuzovala ČNB společně s EIOPA.

4.4.2 Evropská rada pro systémová rizika

Evropská rada pro systémová rizika (ESRB) je zřízena nařízením Evropského parlamentu a rady EU s cílem předcházení nebo zmírnění systémových rizik v EU, aby byla zajištěna stabilita v EU. Hlavní náplní činnosti ESRB je rozpoznávání systémových rizik a vydávání doporučení a varování před zjištěnými riziky.

Rozhodovacím orgánem je Generální rada, jejíž předsedkyní je prezidentka Evropské centrální banky (ECB) Christine Lagardeová. Generální rada vydává varování a doporučení. Dalším stěžejním orgánem je Řídící výbor, který zkoumá analýzy, které předkládají Poradní technický výbor a Poradní vědecký výbor. Poradní technický výbor poskytuje poradenství v oblasti

činnosti ESRB. Poradní vědecký výbor provádí výzkumnou činnost, a právě na základě výzkumů následně učiní Generální rada makrobezpečnostní rozhodnutí. ČNB je zastoupena v Generální radě a Poradním technickém výboru.

Působnost ESRB je daleko širší než pouze pojišťovnictví. ESRB se tak kromě pojišťovnictví zaměřuje i na banky, správce aktiv, finanční instituce a celé trhy.⁴²

ESRB vznikla v reakci na globální finanční krizi, kdy bylo nutné posílit finanční dohled s cílem ochránit evropské občany a posílit jejich důvěru ve finanční systém. Evropská komise tímto úkolem pověřila skupinu vedenou Jacquese de Larosière. Tato skupina upozornila, že předpisy, které se zaměřují pouze na dohled, by se měly také zaměřovat na finanční stabilitu celého systému.

4.4.3 Mezinárodní sdružení orgánů dohledu nad pojišťovnictvím

ČNB je dále členem Mezinárodního sdružení orgánů dohledu v pojišťovnictví (IAIS), které vzniklo v roce 1994. Jedná se tedy o mezinárodní organizaci, která je zastoupena právě orgány dohledu, ale i jednotlivými regulátory. Jedná se o instituci, která má celosvětový dopad, proto je její činnost pro pojišťovnictví po celém světě důležitá. Posláním IAIS je zajištění efektivního, uceleného a globálního dohledu.

Dále se IAIS zaměřuje na ochranu subjektů na pojistném trhu. V rámci zmíněné ochrany subjektů se snaží předcházet nepoctivému jednání ze strany pojišťoven a zajišťoven, aby nedošlo k negativnímu ovlivnění názoru veřejnosti na instituce na finančním trhu a na potřebu pojištění.

IAIS v rámci své činnosti vydává celou řadu důležitých dokumentů, mezi které např. patří Základní pojišťovací principy a Základní kapitálové požadavky, kterými usiluje o zajištění stability.

4.4.4 Globální federace asociací pojišťoven

Globální federace asociací pojišťoven (GFIA) byla založena v roce 2012 po jednání asociací pojišťoven z celého světa. Mezi členy patří Evropa, Jižní a Severní Amerika, Asie, Afrika a Austrálie. Evropa zastupuje téměř jednu polovinu všech členů GFIA. Česká asociace pojišťoven je v GFIA zastoupena prostřednictvím Insurance Europe.

⁴² EUROPEAN SYSTEMIC RISK BOARD. About. European Systemic Risk Board. [online]. European Systemic Risk Board. [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.esrb.europa.eu/about/background/html/index.cs.html>

Mezi hlavní činnost GFIA patří hájit zájmy členů a spolupráce s mezinárodními organizacemi v oblasti pojišťovnictví tak, aby docházelo ke zvýšení efektivnosti v pojišťovnictví. Snaží se podpořit vzájemnou spolupráci při výměně informací, zkušeností a výsledků výzkumu mezi jejími členy.

4.4.5 Insurance Europe

Insurance Europe (IE) je federace mezinárodních pojišťoven, jejímž členem je i ČAP. Jejím hlavním posláním je hájit a prosazovat zájmy svých členů před EU. Úkolem Insurance Europe je zastupování evropských pojistitelů a zajišťitelů. Zvyšuje podvědomí o činnosti a důležitosti pojišťoven a zajišťoven. Insurance Europe poskytuje svým členům propojení za účelem výměny informací a zkušeností jednotlivých členů. Dále svým členům poskytuje poradenství.

Prostřednictvím 36 členských asociací IE zastupuje přibližně 4 900 pojišťoven a zajišťoven a 922 000 zaměstnanců.⁴³ ČR je zde zastoupena prostřednictvím České asociace pojišťoven (ČAP).

⁴³ INSURANCE EUROPE. About Us. Insurance Europe [online]. © 2023 Insurance Europe [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.insuranceeurope.eu/about-us/1/who-we-are/members>

5 Regulace a dohled v USA

V této kapitole si nejprve stručně představíme pojistný trh v USA. Následně se budeme zabývat výkonem regulace a dohledu v USA a dohledovou institucí, která je v USA vykonávána FED. Dále se tato kapitola zabývá dalšími institucemi, které se podílejí na výkonu regulace a dohledu.

5.1 Pojistný trh USA

Pro lepší představu o tom, jak je dohled a regulace v USA vykonáván, je důležité si pojistný trh USA nejprve stručně představit. V globálním měřítku se jedná o špičku v celosvětovém pojišťovnictví. Pojistný trh USA je charakteristický velkým počtem pojišťoven na finančním trhu a vyprodukovaným pojistným.

Jen v roce 2016 na pojistném trhu USA působilo 5977 pojišťoven, kdy konkrétně 2538 pojišťoven poskytovalo neživotní pojištění, 858 soukromé zdravotní pojištění a 872 životní a důchodové pojištění. V Evropě v roce 2016 působilo 3500 pojišťoven.⁴⁴ Po vypuknutí finanční a ekonomické krize došlo v USA k poklesu počtu pojišťoven působících na pojistném trhu.

5.2 Regulace v USA

Pojistný trh v USA je od roku 1851 regulován jednotlivými státy, tedy 56 jurisdikcemi. Nejvyšší soud USA v roce 1944 rozhodl o tom, že pojištění patří do mezinárodního obchodu, a proto je nutné, aby pojištění podléhalo federální regulaci. Toto rozhodnutí vyvolalo vlnu nátlaku na Kongres USA, aby vznikla nová legislativa, která by toto rozhodnutí překonala. Tyto tlaky vedly o rok později k přijetí nové legislativy, tedy McCarranova-Fergusonova zákona.⁴⁵ Tento zákon obnovil regulatorní pravomoci jednotlivých států. I po vydání tohoto zákona má federální vláda určité pravomoci, kdy např. schvaluje některá opatření, která se týkají pojistného trhu.

V roce 1974 na základě Zákona o zabezpečení důchodového příjmu zaměstnance došlo ke stanovení federálních oznamovacích požadavků a vynucovací pravomoci. V roce 1999 byly státy donuceny Grammův-Leachovým zákonem k dosahování reciprocit v rámci povolovací činnosti pojišťovacích zprostředkovatelů nebo aby souhlasily s federálními intervencemi.

⁴⁴ MESRŠMÍD, Jaroslav. Pojišťovnictví v USA. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 35, str. 76-83. [cit. 2023-01-10]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/53-2018-35>

⁴⁵ MESRŠMÍD, Jaroslav. Pojišťovnictví v USA. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 35, str. 76-83. [cit. 2023-01-10]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/53-2018-35>

V roce 2002 Zákon Patriot dal federálním úřadům pravomoci k šetření oblasti v boji proti praní špinavých peněz a k šetření specifických pojišťovacích obchodů na pojistném trhu.

Regulatorní činnost jednotlivě vykonávají státy USA. Daný útvar vykonává povolovací činnost a dohlíží na pojišťovny a pojišťovací zprostředkovatele na pojistném trhu, a to vždy v souladu se státním rozpočtem a příslušnou legislativou. V čele tohoto útvaru je vždy guvernérem jmenovaný komisař, který vykonává svěřené pravomoci. Výkon činnosti komisaře je financován z odvodů a poplatků, např. z povolovací činnosti. Dalším zdrojem příjmů může být daň z pojistného, která je inkasována příslušným útvarem daného státu. Jelikož úprava není ve všech státech stejná, tak v některých státech může být komisař do funkce i zvolen.

V rámci regulace a dohledu v USA je specifická povolovací činnost. Pojišťovna totiž musí obdržet povolení v každém státě, ve kterém chce svou činnost vykonávat. Sídlem pojišťovny je stát, který vydal primární pojištění. Tato pojišťovna je označována za tuzemskou pojišťovnu. Pokud pojišťovna obdrží povolení v jednom státě, následně může zažádat o povolení v dalších státech. Tato pojišťovna je nazývána mezistátní pojišťovnou. Pokud je pojišťovna založena mimo USA, tak je označována za cizí pojišťovnu. Pokud pojišťovna vykonává svoji činnost ve více státech, tak musí respektovat fakt, že regulatorní ustanovení se mohou v jednotlivých státech lišit. Většinou je ale pravidlem, že regulace je vykonávána státem, ve kterém má pojišťovna své sídlo.

V rámci regulace a dohledu příslušné státy určují pojišťovnám kapitálové požadavky, ale i požadavky na rezervy. Dále státy provádějí finanční analýzu a šetření na místě, a to minimálně jednou za pět let. Dále útvary jednotlivých států řeší stížnosti přímo od spotřebitelů. Dále povolují výkon činnosti, provádějí dohled a mohou prověřovat a schvalovat formuláře pojistných smluv. V rámci výkonu své činnosti státní útvary často reagují na pojistné sazby na trhu. Cílem státního útvaru je, aby tyto sazby byly adekvátní, přiměřené a nediskriminovaly spotřebitele.

Zásadní pro finanční sektor byl zákon o reformě Wall Street a o ochraně spotřebitele. Tento zákon byl reakcí na finanční a hospodářskou krizi v roce 2008. Celý název zákona je Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act. V názvu zákona jsou uvedena příjmení dvou členů Kongresu USA, kteří se významně podíleli na dopracování vládního návrhu. Účelem toho zákona je podpora finanční stability USA, které bude dosaženo zlepšením transparentnosti a zodpovědnosti finančního sektoru. Dále je účelem zákona ochrana amerických daňových poplatníků a ochrana spotřebitelů před nezákonnými praktikami na

finančním trhu. Hlava V je zaměřena na pojišťovnictví. Tato hlava upravuje vznik a výkon činnosti Federálního úřadu pro pojišťovnictví.

5.3 Konkurenceschopnost a mezinárodní spolupráce na globálních trzích

Poptávka po pojistných službách a produktech je ovlivněna značnou nejistotou, kterou klient pocítuje. Právě tato nejistota je jádrem pojištění a ovlivňuje poptávku na pojistném trhu.⁴⁶

Americký pojistný trh je největší na světě, a to nejen počtem pojišťoven, ale i předepsaným pojistným, které v roce 2016 činilo 1,3 bil. USD. V celosvětovém měřítku patří USA mezi jedničku v oblasti pojišťovnictví, drží si tam první příčku. Druhým největším pojistným trhem je japonský pojistný trh, třetí největší pojistný trh představuje Čína.

USA se podílí i na mezinárodní spolupráci, kdy se FIO zapojuje do tvorby a přípravy mezinárodních standardů v pojišťovnictví. Dále se USA účastní několika mezinárodních aktivit v různých institucích, např. International Association of Insurance Supervisors (IAIS) a Rada pro finanční stabilitu. Členem IAIS je Národní asociace pojišťovacích komisařů (NAIC), Federal Insurance Office (FIO), Federální rezervní systém a zástupci z 56 jurisdikcí. FIO zajišťuje jednotnou a ucelenou koordinaci všech členů USA v IAIS, tak aby vystupovali jednotně.

Mezi otázky, které v rámci mezinárodní spolupráce IAIS projednávají, patří např.:⁴⁷

- plánování přeshraniční řešení krize;
- společný a jednotný rámec pro dohled nad pojišťovacími skupinami, které působí mezinárodně;
- společné základní pojišťovací principy;
- boj proti finanční kriminalitě na pojistném trhu.

IAIS dále vytvořila pracovní skupinu k systémově zásadním pojišťovnám a bankám. Jde o hodnocení systémově důležitých bank a pojišťoven, kdy FIO předkládá IAIS hodnocení svého působení.

V rámci mezinárodní spolupráce je důležitá i dohoda o obezřetnostních pravidlech, které se týkají pojištění a zajištění, uzavřená mezi USA a EU. Společným cílem EU a USA je ochrana pojistníků, zajišťovatelů a spotřebitelů.

⁴⁶ ZWEIFEL, Peter a Roland EISEN. *Insurance economics*. Berlin: Springer-Verlag, 2012, s. 1.

⁴⁷ MESRŠMÍD, Jaroslav. Pojišťovnictví v USA. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 35, str. 76-83. [cit. 2023-01-10]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/53-2018-35>

Tato dohoda např. upravuje:⁴⁸

- za předem stanovených podmínek odstranění požadavku na koleterál. Pojem koleterál označuje situaci, kdy je evropská zajišťovna povinna složit finanční záruky za své závazky USA;
- odstranění požadavků pro místní příslušnost;
- vzájemnou podporu a spolupráci smluvních stran, tady USA a EU, při výměně a sdílení informací mezi dohledovými orgány;
- stanovení domovského nebo hostitelského dohledového orgánu, který bude vykonávat celosvětový obezřetností dohled nad pojišťovací skupinou. Např. pokud celosvětový podnik sídlí na území domovského orgánu dohledu, tak výkon obezřetnostního dohledu nad pojišťovací skupinou bude vykonávat domovský orgán, nikoli hostitelský orgán dohledu.

5.4 Instituce výkonu regulace a dohledu v USA

V USA rovněž existuje celá řada institucí výkonu regulace a dohledu nad pojistným trhem. Mezi tyto instituce řadíme např. Národní asociaci pojišťovacích komisařů, Federální úřad pro pojišťovnictví nebo Radu pro dohled nad finanční stabilitou.

5.4.1 Národní asociace pojišťovacích komisařů

Národní asociace pojišťovacích komisařů (NAIC) sdružují komisaře z jednotlivých států USA, a to za účelem lepší a efektivnější koordinace v rámci regulace a dohledu. Společně komisaři vystupují jako skupina.⁴⁹ NAIC poskytuje svým členům odborné znalosti, analýzy a data, aby výkon regulace mohl být účinnější, a to plošně ve všech státech.

Komisaři společně stanovují standardy v pojišťovnictví a usilují o spravedlivé, důvěryhodné a konkurenceschopné pojistné trhy ve všech státech a o ochranu spotřebitelů.

NAIC také poskytuje svým členům vzdělávání tak, aby komisaři mohli vykonávat řádně, efektivně a s potřebnými znalostmi svoji činnost. NAIC propojuje regulátory z jednotlivých států a umožňuje jim spolupracovat a vyměňovat si vzájemně informace, znalosti a zkušenosti tak, aby mohli jednat v nejlepším zájmu občanů v jejich státech.

⁴⁸ MESRŠMÍD, Jaroslav. Pojišťovnictví v USA. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 35, str. 76-83. [cit. 2023-01-10]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/53-2018-35>

⁴⁹ NATIONAL ASSOCIATION OF INSURANCE COMMISSIONERS. Our Focus: Our Members and our Mission. National Association of Insurance Commissioners [online]. National Association of Insurance Commissioners [cit. 2023-01-05]. Dostupné z: <https://content.naic.org/about>

5.4.2 Federální úřad pro pojišťovnictví

Federální úřad pro pojišťovnictví byl zřízen hlavou V zákona o reformě Wall Street, který dále upravuje i výkon činnosti tohoto úřadu. Sídlem FIO je Ministerstvo financí USA, v jeho čele stojí ministrem financí jmenovaný ředitel, který je dále členem Rady pro dohled nad finanční stabilitou (FSOC).

Mezi zásadní činnosti, které FIO vykonává patří např.:⁵⁰

- monitorovat všechny aspekty v pojišťovnictví;
- identifikovat problémy a nedostatky regulace pojišťoven;
- poskytovat doporučení Radě pro dohled nad finanční stabilitou,
- koordinovat federální činnost;
- napomáhat ministrovi financí při správě Programu pojištění teroristických rizik;
- napomáhat ministrovi financí při přípravě a následném sjednání mezinárodních dohod.

FIO nedisponuje dozorovou ani regulační pravomocí na pojistném trhu. Dále FIO radí ministrovi financí v zásadních domácích i mezinárodních záležitostech týkajících se pojišťovnictví. FIO dále zastupuje na mezinárodní úrovni federální vládu na zasedání IAIS. V rámci své činnosti FIO vydává výroční zprávy Kongresu USA, ale i jednorázové zprávy. FIO se také podílí na řešení problémů společností, které by mohly představovat riziko pro finanční stabilitu USA.

5.4.3 Rada pro dohled nad finanční stabilitou

Tato instituce byla vytvořena hlavou I zákona o reformě Wall Street. Jejím účelem je monitorování stability a bezpečnosti finančního systému USA.⁵¹ Dále identifikuje případná rizika, která by stabilitu mohla ohrozit. FSOC také koordinuje řešení a reakce na případné hrozby.

Dalším úkolem FSOC je identifikovat subjekty, služby, činnosti a nástroje, které by mohly představovat případné riziko pro finanční systém USA. Tyto identifikované rizikové faktory podléhají přísnějšímu dohledu a regulaci.

⁵⁰ FEDERAL INSURANCE OFFICE. About FIO. Federal Insurance Office. [online]. Federal Insurance Office. [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-markets-financial-institutions-and-fiscal-service/federal-insurance-office/about-fio>

⁵¹ FINANCIAL STABILITY OVERSIGHT COUNCIL. About FSOC. Financial Stability Oversight Council [online]. Financial Stability Oversight Council [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-markets-financial-institutions-and-fiscal-service/fsoc/about-fsoc>

FSOC se skládá z 10 hlasujících členů a 5 členů, kteří hlasovacím právem nedisponují. Mezi hlasující členy patří např. tajemník ministra financí, kontrolor měny, předseda komise pro cenné papíry nebo předseda rady guvernérů Federálního rezervního systému. Mezi členy bez hlasovacího práva patří např. státní pojišťovací komisař vybraný prostřednictvím NAIC, ředitel spolkového úřadu pro pojišťovnictví a ředitel Úřadu pro finanční výzkum.

5.4.4 Federální rezervní systém

Centrální bankou Spojených států je Federální rezervní systém (FED) V rámci své činnosti vykonává 5 zásadních činností:⁵²

- provádí měnovou politiku, a to s cílem stability cen, maximální zaměstnanosti a mírné dlouhodobé úrokové sazby;
- usiluje o minimalizování systémového rizika;
- podporuje stabilitu finančního systému a finančního zdraví jednotlivých finančních institucí na finančním trhu;
- usiluje o efektivitu a bezpečnost platebního a zúčtovacího systému;
- zajišťuje a podporuje ochranu spotřebitele.

FED je v rámci své činnosti odpovědný za výkon dohledu a regulace finančního trhu, zda finanční instituce dodržují stanovená pravidla a předpisy. FED pravidelně vydává Zprávy o dohledu a regulaci. FED dále vydává rámec pro dohled nad pojišťovnami, ve kterém je popsán přístup k dohledu nad pojišťovnami.

⁵² FEDERAL RESERVE BOARD. About Fed. Federal Reserve Board [online]. Federal Reserve Board. [cit. 2023-01-05]. Dostupné z: <https://www.federalreserve.gov/aboutthefed.htm>

6 Komparace a trendy v oblasti regulace

Tato kapitola se bude věnovat komparaci, tedy dojde k porovnání systému regulace a dohledu v oblasti pojišťovnictví v USA a ČR, resp. EU. Dále se budeme věnovat trendům a inovacím v oblasti regulace na pojistném trhu. Posoudíme, zda inovace mají pozitivní nebo negativní dopad.

6.1 Komparace v oblasti regulace

EU i USA mají v přístupu k regulaci finančního trhu, tedy i pojistného trhu, mnoho podobností, ale i odlišností.

Zásadním rozdílem mezi EU a USA je ve vydávání právních předpisů. V systému vydávání právních předpisů EU je nutné schválení členskými zeměmi. Pokud dojde k vydání nového nařízení či směrnice a následně vstoupí v platnost, členské státy mají stanovenou určitou dobu, kdy musejí být nové směrnice a nařízení implementovány do legislativy členskými zeměmi. Cílem EU je sjednocení podmínek výkonu činnosti pojištění a zajištění v jednotlivých státech a budování jednotného trhu. V rámci EU se usiluje o sjednocení právní úpravy pojišťovnictví. Tlak na sjednocení a centralizaci pravomocí směrem k EU nastal jako reakce na finanční krizi v roce 2008. Postupem času docházelo k postupnému přenášení kompetencí na jednotlivé státy.

Oproti tomu v USA pojistný trh funguje na principu federalismu. Jsou tedy vydávány federální zákony pro jednotlivé státy. Každý stát má tak vlastní podobu regulace a podmínek výkonu dohledu. V USA je přístup k regulaci a následnému vydávání právních předpisů ovlivněn zejména aktuální politickou situací, tedy politickou stranou, která je u moci. USA je typické decentralizací, to je důvodem, proč je v USA vysoký počet orgánů regulace a dohledu.

Dalším rozdílem je i povinnost subjektů na pojistném trhu v USA získat licenci v každém ze států, kde chce pojišťovna vykonávat svoji činnost. V EU existuje princip jednotného pojistného trhu. Pojišťovny tak mohou na základně jediného povolení, tedy jediné licence, vykonávat svoji činnost na území všech členskými státy.

Rozdílný je nepochybně historický vývoj, hodnoty a tradice, které se v případě USA a EU liší. Jelikož součástí EU je mnoho členskými zemí s rozdílným vývojem. Konkrétně historie regulace a dohledu v oblasti pojišťovnictví je v ČR poměrně krátká. Oproti tomu historie regulace a dohledu je v USA mnohem delší, s tím souvisí i množství vydaných právních předpisů, které byly za dlouhé roky vydány. USA má také bezpochyby nejrozšířenější finanční

sektor na světě. USA prošla turbulentním vývoj. Mluvíme o Velké hospodářské krizi a finanční krize v roce 2008. Tyto události byly impulsem pro zkvalitnění a zefektivnění regulace a dohledu nad finančními institucemi a celým finančním sektorem.

Dalším rozdílem je i skutečnost, kdy regulace a vydávání právních předpisů je ovlivněno principem decentralizace. Existuje tedy více institucí, které systém regulace ovlivňují. Naopak v EU působí oproti USA mnohem méně institucí, které se problematikou regulace pojišťovnictví zabývají.

Právě vyšší počet institucí regulace a dohledu v USA mohou přinášet vyšší transakční náklady na výkon těchto činností. Pokud by se USA inspirovala EU, tedy existovala by hlavní instituce, která by výkon regulace a dohledu ve všech státech zajišťovala, mohlo by tím dojít ke snížení transakčních nákladů na provoz tolika institucí, ale zároveň by mohlo dojít ke sjednocení výkonu činností regulatorních orgánů. Jelikož v současné době vykonává regulaci stát, ve kterém pojišťovna obdržela povolení k činnosti. Z mého pohledu tak dochází k obtížnějšímu výkonu, jelikož pojišťovny vykonávají svoji činnost ve více státech, kde je ovšem regulace vykonávána rozdílně.

I přesto, že EU zastřešuje výkon regulace a dohledu členských států, je nezbytné, aby jednotlivé členské státy s orgány EU komunikovaly, a to hlavně o aktuální situaci na pojistném trhu a jeho potřebách. Jelikož některé inovace a podněty mohou nejlépe přicházet ze strany členského státu.

USA i EU mají naopak společný aktivní přístup a reakci na řešení finanční krize. Jako případ je možné uvést reakci na Velkou hospodářskou krizi a finanční krizi v roce 2008, kdy došlo k rozsáhlému vydávání právních předpisů týkajících se regulace finančních trhů. To přineslo velký impuls pro zkvalitnění výkonu regulace a dohledu, a to jak v EU, tak v USA.

Systém regulace EU a USA mají společný cíl. Oba usilují o efektivní, kvalitní a transparentní regulaci a dohled nad oblastí pojištění a zajištění.

6.2 Trendy v regulaci pojišťovnictví

Aby se mohlo pojišťovnictví neustále vyvíjet, je nezbytné, aby se postupovalo strategicky, posuzovaly se příležitosti a hrozby, slabé a silné stránky. Dále je nezbytné reagovat a hodnotit příležitosti, výzvy a trendy. Neustále analyzovat pojistný trh a reagovat na aktuální stav a potřeby trhu.

Trendem v regulaci pojišťovnictví je změna v přístupu jednotlivých států k regulaci pojišťovnictví. Dochází tak k upravování postupů regulace v reakci na změny, ke kterým

dochází na pojistném trhu a k faktorům, které oblast pojišťovnictví ovlivňují. Mezi trendy dále můžeme zařadit i důslednější zaměření na solventnost a transparentnost pojišťoven.

Nabízí se otázka, zda je současná regulace srozumitelná, jak definuje Evropská komise, zda není regulace až příliš podrobná a striktní a nese s sebou příliš vysoké náklady na její zavedení a následný výkon. Zda přílišná regulace, která má pojištěné osoby na trhu chránit, naopak tyto osoby nezahlučuje a neomezuje. Insurance Europe např. upozorňuje na možnost zahlcení pojištěných osob informačními dokumenty, které mají pojišťovny povinnost předávat, aby splnily informační povinnost. Jde zejména o problém přehlcení informacemi, možnost duplicitního poskytování informací, ale i důvody ekonomické, kdy v případě poskytování těchto informačních dokumentů v tištěné podobě s sebou nese finanční náklady, ale i z hlediska životního prostředí se nejedná o žádoucí způsob poskytování informací.

V rámci inovace a reformování právních předpisů a pravidel a principů regulace, je nutné brát v úvahu povahu pojistného trhu jednotlivých zemí.

Při reformování by měla zákonodárná moc postupovat tak, aby:⁵³

- nedocházelo ke vzniku nadměrných a zbytečných nákladů, a to nejen pro pojišťovny, ale i jejich klienty;
- nedocházelo k demotivaci zprostředkovatelů pojišťovacích a zajišťovacích služeb tyto služby vykonávat;
- rozsah nabízených a poskytovaných pojistných služeb nebyl nesmyslně omezován;
- nedocházelo k omezování přístupu k pojistným službám pro klienty, ale i omezování možného poskytování pojistných služeb ze strany pojišťoven;
- docházelo k motivaci subjektů na pojistném trhu se aktivně podílet na inovaci a regulaci pojistného trhu.

⁵³ MESRŠMÍD, Jaroslav. Pojišťovnictví – příležitosti a výzvy. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 34, str. 26-33. [cit. 2023-01-10]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/51-2017-34>

Při reformování právních předpisů např. Celostátní svaz německého pojišťovnictví (GDV) upozorňuje na nutnost dodržení následujících požadavků:⁵⁴

- zajištění právní jistoty a minimalizování byrokratických nákladů,
- zachování proporcionality a subsidiarity,
- hodnocení dopadů,
- následné hodnocení a případné opravy.

V rámci zajištění právní jistoty je nutné dbát na kvalitu práva. V případě regulace finančního systému je nezbytné se vyhnout právním nejasnostem, duplicitám a jakýmkoli rozporuplným právním úpravám. Pokud tyto zásady budou dodrženy, je možné se vyhnout případným vzniklým nákladům. V případě regulace je nezbytné, aby došlo k přesnému vymezení působnosti dohledových orgánů. Vymezení evropských a národních kompetencí je klíčové, aby nedocházelo k duplicitní činnosti, a tím docházelo ke snižování případných nákladů.

Ve výkonu regulace je využíváno principu subsidiarity, kdy EU využívá sdílení pravomocí v situaci, kdy je cílů dosahováno efektivněji na úrovni členských států. Do budoucna bude v mnoha oblastech výhodnější přenechání výkonu regulace na úrovni jednotlivých členských států, to umožní lepší přizpůsobení regulace národním podmínkám a možnostem. Dále je důležité respektovat princip proporcionality, kdy jednotlivá přijímaná opatření musí být proporcionální, tedy přiměřená a nutná.

Při procesu tvorby legislativy je nezbytné provádět důsledná hodnocení možných dopadů na všech úrovních regulace. Mělo by docházet k prozkoumání všech variant řešení, a to hlavně z hlediska nákladovosti. Do tvorby legislativy mají být zapojeny všechny zainteresované strany. Je tedy důležité všechny dopady náležitě posoudit a zhodnotit.

Při tvorbě legislativy dochází k opomenutí některých účinků, které mohou přijatá opatření vyvolat. Proto musí docházet k ex-post posouzení a hodnocení přijatých opatření a vyvolaných účinků, a to za účasti všech dotčených.

V posledních letech dochází ke zpřísnování podmínek pro distribuci pojistných produktů a služeb, a to zejména v oblasti poskytování informací pro klienty pojišťoven. Posláním regulace v tomto ohledu je ochrana klientů před podvodným a nekalým jednáním ze strany pojišťoven. Cílem je, aby klient při sjednávání pojistných produktů obdržel veškeré informace.

⁵⁴ MESRŠMÍD, Jaroslav. Pojišťovnictví – příležitosti a výzvy. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 34, str. 26-33. [cit. 2023-01-10]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/51-2017-34>

Bohužel výsledek bývá většinou kontraproduktivní, jelikož dochází k přehlčení klienta předsmulvnými a následně smluvními dokumenty a informacemi, které klient není většinou schopen všechny podrobně nastudovat a do hloubky jim porozumět. Tato forma regulace s sebou přináší i značné náklady, a to nejen na tisk těchto dokumentů, ale i na přípravu, kdy pojišťovna musí splnit všechny informační povinnosti. To je náročné i časově, kdy je pojišťovně znesnadněn výkon její činnosti.

Do budoucna by bylo výhodnější pro všechny zúčastněné strany, pokud by došlo k vytvoření jednoduchých a srozumitelných produktových dokumentů, které by byly pro klienty snadno pochopitelné. Mělo by také dojít ke sjednocení těchto dokumentů a v nejlepší případě ke snížení počtu těchto dokumentů, to by ocenili nejen klienti, ale i samotné pojišťovny.

Velkým trendem v pojišťovnictvím je bezpochyby digitalizace. Doba jde neustále dopředu a na to reaguje právě i pojistný trh. Pojišťovací služby byly nejprve nabízeny a poskytovány formou osobního jednání. Osobní kontakt byl následně z větší části nahrazen telefonickým kontaktem. To přineslo usnadnění času a práce pro poskytovatele pojistných služeb. Postupem času byl před telefonickým kontaktem upřednostňován internet, který usnadnil komunikaci nejen mezi pojistitelem a pojištěnými osobami. Tento vývoj můžeme nazvat digitální revolucí, která neustále probíhá a můžeme jen předpovídat co nám budoucnost v tomto směru přinese.

Do budoucna je nutné, aby instituce zastřešující regulaci dbaly na to, aby trendy a inovace nezpůsobily nadměrnou byrokracii a zatížení jednotlivých rozpočtů daných států. Dále je nezbytná vzájemná komunikace a sdílení znalostí a informací institucí regulace a dohledu jednotlivých států.

Finanční instituce se snad poučily finančními krizemi a výkyvy na finančních trzích a budou tak schopny podobným situacím předcházet. USA i EU musejí neustále chránit pojistný trh a subjekty na něm působící a ochraňovat finanční stabilitu na svém území.

Je nutné, aby budoucí podoba regulace a dohledu byla schopna upravit poskytování pojištění a zajištění v neustále se vyvíjejícím a inovativním prostředí pojistného trhu. Cílem by mělo být dosažení koordinace regulačních a dohledových aktivit, které budou zabezpečovat finanční stabilitu.

V rámci regulace a dohledu je do budoucna nutná neustálá spolupráce a efektivní regulace a dohled nad finančními institucemi, tedy i pojišťovnami a zajišťovnami jednotlivých států. Dále je nezbytné, aby výkon dohledu a regulace vykonávali odborníci s teoretickými, ale hlavně praktickými znalostmi. Aby dokázali reagovat na neustále se vyvíjející pojistný trh

a nové produkty. Jelikož produkty se neustále vyvíjejí, je potřeba, aby se regulace přizpůsobila a flexibilně na ně reagovala.

Dle mého názoru by i nadále měl být přísnější výkon regulace a dohledu v oblasti vzdělávání pojišťovacích zprostředkovatelů tak, aby výkon činnosti pojištění a zajištění vykonávali pouze ti pracovníci, kteří mají odbornou způsobilost v problematice pojištění a zajištění. Zda pracovníci vykonávají svoji činnost pouze v rozsahu, ve kterém složili zkoušky a pravidelně se vzdělávají v rámci následného vzdělávání. Aby tak pojišťovny neustále zvyšovaly svůj profesionální přístup a zkvalitňovaly komunikaci směrem ke svým klientům.

Trendy regulace a dohledu by měly neustále sledovat aktuální situaci na pojistném trhu a sledovat vývoj jednotlivých produktů a potřeb. Každý nový trend v produktech a službách pojišťoven by měla regulace upravovat. Můžeme se jen domnívat, kam bude pojistný trh směřovat. V posledních letech mohou pojišťovny rychleji a kvalitněji poskytovat služby, vyřizovat klientské požadavky, sjednávat pojistné služby nebo řešit likvidaci škod přes internet. I to je upraveno regulací, kdy pojišťovny mají povinnost svým klientům poskytovat předsmulvné dokumenty. To bylo ještě před 10 lety nepředstavitelné a je jen otázka času, co nám budoucnost přinese. Jak budou pojišťovací služby poskytovány za 10 let.

Dle mého názoru by se v některých případech mohlo ustoupit od přílišné regulace. Kdy např. povinnost pojišťoven a zajišťoven klientům zasílat předsmulvné a následně smluvní dokumenty nejen zahlučuje klienty, ale i zvyšuje časovou náročnost činnosti jednotlivých pojišťoven a zajišťoven. Mělo by dojít ke zjednodušení, a hlavně zkrácení povinných dokumentů, které musí klienti od pojišťovny obdržet. Množství a rozsah těchto dokumentů je pro klienta nepřehledný a nepochopitelný. Klient mnohdy ani jednotlivých textů neporozumí. Mělo by dojít k přepracování předsmulvních a smluvních dokumentů do kratší, ale hlavně pro klienta pochopitelnější verze. Klienti jsou zahlceni množstvím informacím, a pak se může stát, že podstatné informace v množství textu přehlédnou.

Orgány regulace a dohledu by se nepochybně měly zaměřit i na tzv. zombie ceny. Zombie ceny představují jistou formu diskriminace, která se projevuje znevýhodňováním stálých klientů. Kdy stálým a dlouhodobým klientům jsou služby poskytovány za vyšší ceny než klientům novým. Těm pojišťovny poskytují služby a produkty za výhodnější ceny.

Důvodem, proč pojišťovny využívají této praxe, je skutečnost, že klienti jednotlivých pojišťoven se neustále mění. Klienti smlouvy ruší nebo přecházejí k jiným pojišťovnám. Proto se snaží získat co nejvíce nových zákazníků, kterým tak nabízejí výhodnější podmínky, než

kteří nabízejí stávajícím zákazníkům. Např. se jedná o situaci, kdy pojišťovna nabízí novým klientům vysoké slevy, které ovšem stávající klient na přepracování stávající pojistné smlouvy nemůže využít. Druhým příkladem může být každoroční zdražování ročního pojistného pro stávající klienty, které výrazně převyšuje náklady související se zvyšující se rizikovostí nebo např. inflací.

Pojišťovny se tak uchylují ke konkurenčním bojům, kdy se snaží získat co možná nejvíce nových klientů. Pokud tuto praktiku využije jedna pojišťovna, ostatní pojišťovny jsou nuceny ji následovat, jinak by v konkurenčním boji neuspěly.

Znevýhodnění klienti jsou nuceni každý rok poptávat pojistné služby u jiných pojistitelů, aby dosáhli nižšího ročního pojistného. To je ovšem pro klienty časově náročné, ne každý klient má přístup k internetu nebo tráví čas na pobočkách pojišťoven. Mnoho klientů pojistným podmínkám a správnému nastavení pojistných částek nerozumí, tím roste riziko sjednání špatně nastavených pojistných smluv.

Dochází k tomu, že mnoho klientů raději zůstane u stávající pojišťovny i za cenu každoročního zvyšování pojistného, než aby vynakládali tolik času a úsilí na poptávání pojistných služeb u jiných pojišťoven. Nejvíce znevýhodňovaní jsou nepochybně starší osoby, kteří nemají přístup k internetu, aby mohli využít online srovnávače, a tak si ověřit, zda by na trhu nedostali výhodnější podmínky.

Praktika zombie cen může omezovat příchod nových pojišťoven na trh. Kdy nová pojišťovna musí nastavit podmínky tak, aby přilákala nové klienty, ale zároveň nemá stávající zákazníky, kterým by mohla navyšovat ceny tak, aby měla prostředky na možnost poskytovat výhodnější podmínek pro nové klienty.

Bohužel žádná pojišťovna sama od sebe od této praktiky neustoupí, pokud by se tak nezachovaly i ostatní pojišťovny. Taková pojišťovna se sice bude ke svým zákazníkům chovat spravedlivě, ale může tak o své klienty přijít, jelikož nebude moci v cenových podmínkách konkurovat ostatním pojišťovnám. Proto je nezbytné, aby se orgány regulace a dohledu na tuto problematiku zaměřily a zajistily taková pravidla, která by toto chování zakazovala nebo alespoň upravila.

Touto problematikou se již začala zabývat i EIOPA, která vydala sadu otázek k zombie cenám. Některé státy zombie ceny již začaly řešit. Konkrétně ve Spojeném království orgán regulace

Financial Conduct Authority (FCA) tuto praktiku od roku 2021 zakázala.⁵⁵ FCA tak pojišťovnám stanovila povinnost nabízet stávajícím klientům cenu, která nebude vyšší než cena, která by byla poskytnuta novým klientům. Spojené království následovalo Irsko, kde platí stejný princip.

Nepochybně by se orgány regulace a dohledu měly zaměřit i nadále na možný vznik monopolu. Z nedávné situace, kdy ČAP podala stížnost k Evropské komisi kvůli vzniku monopolu na pojištění cizinců, můžeme zhodnotit výkon orgánů regulace a dohledu. Na základě novely zákona z července roku 2021 mohli cizinci sjednávat po dobu 5 let povinné komplexní zdravotní pojištění pouze u Pojišťovny VZP, a. s. Tato novela ovšem odporuje nejen pravidlům hospodářské soutěže, tak hlavně pravidlům Smlouvy o fungování Evropské unie. Z tohoto důvodu následně ČAP podala stížnost k Evropské komisi, jelikož ČR porušila evropské právo. Podle evropského práva nemohou členské státy udělit pojišťovně výlučné právo k poskytování svých služeb na pojistném trhu.

Novela tak neumožňuje ostatním pojišťovnám poskytovat povinné komplexní pojištění cizinců. Tím byla porušena evropská směrnice Solventnost II, ze které vyplývá, že monopoly jsou v přímém rozporu se zájmy EU v oblasti pojišťovnictví. O zrušení této novely a o ukončení monopolního postavení pojišťovny VZP zatím Poslanecká sněmovna stále jedná.

Orgány regulace a dohledu by podobným situacím měly předcházet, aby nedocházelo k vyloučení konkurence z pojistného trhu, které v konečném důsledku poškozují i klienty jednotlivých pojišťoven.

6.3 Vývoj v pojišťovnictví a v jeho regulaci

Vývoj na pojistném trhu a v jeho regulaci může být předpovídán různě. Ale jsou jisté předpoklady, které by na pojistném trhu mohly nastat a jaké inovace v regulaci pojistného trhu by mohly být uplatněny.

Jelikož jsme součástí EU, takže se nás týká i vývoj a inovace na evropském trhu. Jako členskému státu nám plynou povinnosti přizpůsobit se evropskému právu a implementovat toto právo do české legislativy. Jak už bylo zmíněno, finanční krize v roce 2008 přispěla ke změně v oblasti regulace. Jelikož dosavadní výkon regulace nebyl dostatečný a selhal. V reakci na tuto skutečnost vznikla směrnice Solventnost II a v návaznosti na Lamfalussyho proces vznikl

⁵⁵ OPOJIŠTĚNÍ. Zakáže celá Evropa „zombie“ ceny pojištění? *oPOJIŠTĚNÍ*. [online]. Praha: oPojištění, © 2023 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: https://www.opojisteni.cz/pojistny-trh/zakaze-cela-evropa-zombie-ceny-pojisteni/c:24411/?fbclid=IwAR0vrq75MGS2xx8i3sZmB_rzMhtsBlfb5APw-OUI17C-ttgSYzJvSnMYMks

Evropský systém orgánů dohledu. Právě z hlediska budoucího vývoje lze očekávat schopnost tohoto systému bezpečně a včas rozpoznat a předvídat nepříznivý vývoj na finančním trhu, který by ohrozil stabilitu finančního systému.

I přes všechny výkyvy na trhu, které byly způsobeny nejprve pandemií COVID-19 a následně ruskou invazí na Ukrajinu, vzrostlo celosvětové pojistné o 5,1 %.⁵⁶ Celkový příjem z pojistného celosvětově dosahuje 4,2 bilionů EUR, kdy více než dvě třetiny byly vytvořeny v Severní Americe a v západní Evropě.

Právě v souvislosti s invazí na Ukrajinu a souvisejícími nejistotami se očekává, že příjmy z pojistného budou pravděpodobně klesat přibližně o procentní bod pomaleji.

6.4 Kooperace

Kooperace je na pojistném trhu velice důležitá. Umožňuje jednotlivým organizacím vzájemně vyměňovat své informace, znalosti i zkušenosti. Dohromady mohou prosazovat společné zájmy a cíle v oblasti pojišťovnictví.

Pokud bychom nebyli součástí EU, tak bychom na národní úrovni jen těžko dokázali zformovat požadavek pojišťoven a zajišťoven na držení kapitálu, tedy kapitálový požadavek. Právě tento požadavek nám přinesla směrnice Solventnost II.

Důležité je, aby jednotlivé státy mezi sebou sdílely informace, znalosti a zkušenosti, a tak prohlubovat vzájemnou spolupráci, která je k rozvoji pojistného trhu nezbytná.

6.5 Mezinárodní regulace a dohled

V rámci finančních systémů probíhá regulace na národní, nadnárodní, ale i na mezinárodní úrovni. Oproti tomu dohled je vykonáván na národní úrovni v kombinaci s mezinárodními pravidly.⁵⁷ Na národní úrovni je vrcholovým regulátorem orgán státní správy. Jeho pravomoc je omezena jen na výkon činnosti na území svého státu.

Legislativa upravující regulaci a dohled jednotlivých států je odlišná, není možné všechny systémy regulace a dohledu sjednotit do jednotného celosvětového harmonizovaného systému.

⁵⁶ ALLIANZ. Globální zpráva Allianz o pojišťovnictví 2022: Nadcházející desetiletí bude podle Allianz rozhodující. [online]. Praha: Allianz, ©2022 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.allianz.cz/cs_CZ/pojisteni/vse-o-allianz/tiskove-centrum/globalni-zprava-allianz-o-pojistovnictvi-2022.html

⁵⁷ REJNUŠ, Oldřich. *Finanční trhy: učebnice s programem na generování cvičných testů*. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 368.

Jedinou možností, jak se k harmonizovanému systému přiblížit, je zajištění jednotnějších postupů regulace.

Existuje celá řada faktorů, které ovlivňují rozvoj mezinárodní regulace. Mezi tyto faktory patří např.:⁵⁸

- růst velikosti a ekonomické síly nadnárodních společností ohrožující konkurenci na trhu;
- poskytování komplexnějších finančních služeb;
- poskytování složitějších finančních produktů.

O celosvětovém sjednocení výkonu regulace a dohledu nemůže být zmínka, jelikož každá země má jinou historii, jiné hodnoty a tradice. Ale i přesto, že nedojde k jednotné regulaci a dohledu, je nutné, aby společně vrcholové instituce komunikovaly a vzájemně si vyměňovaly informace, zkušenosti a znalosti.

⁵⁸ REJNUŠ, Oldřich. *Finanční trhy: učebnice s programem na generování cvičných testů*. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 368.

7 Shrnutí a vlastní zhodnocení

Výkon regulace a dohledu v ČR hodnotím jako kvalitní a aktivní. Finanční krize v roce 2008 byla pro instituce regulace a dohledu velkou zkouškou, která v konečném důsledku přispěla k současné podobě regulace a dohledu.

Dále je nezbytné, aby orgány regulace a dohledu reagovaly a hodnotily příležitosti, výzvy a trendy na pojistném trhu. Je nutné neustále analyzovat pojistný trh a reagovat na aktuální stav a potřeby trhu.

Mezi trendy v oblasti regulace pojišťovnictví patří např.:

- změna přístupu jednotlivých států,
- spolupráce jednotlivých států,
- přísnější podmínky pro zprostředkovatele,
- digitalizace,
- zaměření na zombie ceny.

V posledních letech se objevují názory, že by mělo dojít k přesunu výkonu regulace a dohledu k nezávislému regulátorovi. Došlo by ke vzniku nového nezávislého regulátora.

Nabízí se tedy otázka, zda má být regulace vykonávána centrální bankou nebo novým nezávislým subjektem. Určitě záleží na úhlu pohledu. ČNB je nezávislým subjektem, který vykonává kromě regulace a dohledu i např. měnovou politiku. ČNB vykonává dohled nad celým finančním trhem, tj. bankami, pojišťovnami, penzijními společnostmi, směnárny atd. Ale na druhou stranu ČNB vykonává mnoho činností, takže pokud by regulaci a dohled vykonával jeden subjekt, který by se zabýval pouze těmito činnostmi, mohl by být dohled a regulace intenzivní a kvalitnější. Na druhou stranu existuje silná vazba mezi výkonem měnové politiky a výkonem regulace a dohledu, kdy jednotlivé činnosti jsou vzájemně provázány.

Osobně se přikláním k názoru, že výkon regulace a dohledu by měl připadat centrální bance. Pokud by totiž došlo k nějakým problémům, které by bylo nutné řešit, tak by samostatný nezávislý subjekt musel kontaktovat další instituce a situaci s nimi konzultovat. Centrální banka je samostatná a nezávislá, proto dané problémy může řešit samostatně, kdy není závislá na žádné instituci a není žádnou institucí ani ovlivňovaná. Proto by výkon činnosti dohledu byl v konečném důsledku efektivnější v rámci centrální banky.

Nepochybně by vytvoření nové instituce v podobě samostatného regulátora znamenal velké náklady nejen finanční, ale i časové. Problém by nastal i v případě pracovníků, kdy by mnoho lidí muselo být přesunuto na jinou práci.

Jelikož je finanční trh náchylný k tržním selháním, jako jsou např. nedokonalá konkurence, asymetrické informace a nepoctivé praktiky, je nutné, aby regulace a dohled byl přísný, ale zároveň zbytečně nezatěžoval pojišťovny a jejich klienty tak, aby např. nedocházelo k omezování např. investičních aktivit pojišťoven a zajišťoven, které přispívají k růstu ekonomiky.

Aby mohl pojistný trh efektivně a řádně fungovat, je nutné, aby na trhu měli všichni dokonalé informace, a to jak pojišťovny, tak i klienti. Jelikož pokud některý účastník na pojistném trhu nebude mít žádné informace nebo dostatek informací, které nebudou poskytnuty včas, tak může dojít k tržním selhání, které by mohlo vést k fatálním dopadům na celý pojistný trh a v konečném důsledku i na celý finanční sektor.

Instituce regulace a dohledu by měly i nadále zabraňovat vzniku záporných externalit tak, aby nedocházelo k negativnímu ovlivňování od špatně fungujících a hospodařících pojišťoven a zajišťoven na spolehlivé pojišťovny a zajišťovny. Touto regulací by měly zabránit selhání celého pojistného trhu.

Instituce regulace a dohledu po celém světě by i nadále měly zabraňovat nedokonalé konkurenci a nepoctivým praktikám. Proto by i nadále měla být regulována pravidla jednání s klientem a neustálé vzdělávání zprostředkovatelů. Regulace by měla podporovat transparentnost a zajišťovat důvěryhodnost pojišťoven a zajišťoven, a tak chránit nejen klienty, ale i celý finanční trh.

Mezi přínosy současné regulace patří např.:

- kvalitní a efektivní výkon regulace a dohledu;
- transparentnost výkonu;
- spolupráce s institucemi ostatních členských států;
- zastřešení legislativy EU;
- aktivní přístup.

Mezi negativa patří např.:

- zahlcení zprostředkovatelů a jejich klientů povinností poskytovat předsmuvní dokumenty, které jsou nepřehledné a nesrozumitelné;
- nedostatečná reakce na trendy;
- pomalá reakce na aktuální situace na pojistném trhu.

Celkově hodnotím evropskou regulaci, tedy i regulaci a dohled vykonávaný na území ČR, jako kvalitní, i přesto je vždy prostor pro zlepšení. Orgány regulace a dohledu však musejí pružně reagovat na aktuální situaci a budoucí vývoj českého pojistného trhu.

Závěr

Hlavním cílem práce bylo posoudit na základě komparace regulace v EU, resp. ČR a USA vymezit hlavní přínosy a negativa současného pojetí regulace pojišťovnictví a navrhnout případná doporučení.

Nejprve jsme museli teoreticky definovat základní pojmy, tedy regulaci a dohled. Tyto činnosti vykonává centrální banka České republiky. Pojmy regulace a dohled nemohou být zaměňovány. Výkon regulace a dohledu má své důvody. Mezi základní a nejdůležitější důvod patří ochrana pojistného trhu, tedy pojišťoven, zajišťoven a jejich klientů tak, aby nebyla ohrožena stabilita finančního systému, neboť to by mohlo mít fatální dopady na celou ekonomiku.

Každá instituce působící na finančním trhu, tedy i pojišťovny a zajišťovny, musejí prokazovat svoji Solventnost. K pochopení této práce bylo nezbytné definovat pojem Solventnost, ta je upravena v zákoně č. 277/2009 Sb. o pojišťovnictví. Dlouhodobým zájmem Evropské unie je regulace pojistného a finančního trhu. Pozornost věnuje právě i solventnosti pojišťoven. Právní úprava solventnosti pojišťoven prošla jistým vývojem. Nejprve byla upravena režimem Solventnost I, ten však pro své nedostatky dal podnět k vytvoření režimu Solventnost II, který měl přinést zásadní změnu v dosavadním způsobu regulace v oblasti pojišťovnictví. Cílem Solventnosti II bylo odstranění nedostatků režimu Solventnost I. Mezi tyto nedostatky patřila zejména nedostatečná ochrana klientů pojišťoven a zajišťoven.

Abychom mohli následně porovnat systém regulace a dohledu v USA a EU, resp. ČR, bylo nutné nejprve jednotlivé systémy popsat. Zmíněné systémy regulace a dohledu se od sebe liší nejen historickým vývojem, tradicemi a hodnotami, ale i rozdílným přístupem k výkonu regulace a dohledu. Odlišná je i prováděná legislativa, kdy EU jednotlivé členské státy legislativně zastřešuje a členské státy mají stanovenou určitou dobu, kdy mají povinnost směrnice a nařízení implementovat do legislativy členských zemí EU. Oproti tomu USA funguje na principu federalismu. Jsou tedy vydávány federální zákony pro jednotlivé členské státy.

Pro kvalitní a efektivní výkon orgánů regulace a dohledu je nezbytné reagovat na aktuální situaci na pojistném trhu a odhadovat budoucí vývoj pojistného trhu tak, aby upravoval aktuální a budoucí potřeby pojistného trhu.

Mezi trendy v oblasti regulace patří např. změna přístupu jednotlivých států a vzájemná spolupráce jednotlivých států, přísnější podmínky pro zprostředkovatele pojištění a zajištění.

Dále mezi trendy nepochybně patří také digitalizace, která se postupně promítá nejen do oblasti regulace a výkonu dohledu pojistného trhu. Orgány regulace a dohledu by se nepochybně měly zaměřit na praktiku tzv. zombie cen. Jelikož se jedná o praktiku, která negativně postihuje hlavně stávající klienty pojišťoven, a naopak zvýhodňuje potenciální nové klienty.

Orgány regulace a dohledu by se tedy měly v budoucnu i nadále zaměřovat na nedokonalou konkurenci, nekalé praktiky a asymetrii informací.

Současná regulace a dohled mají bezesporu přínosy a negativa. Mezi přínosy můžeme zařadit aktivní a efektivní výkon, transparentnost výkonu regulace a dohledu, mezinárodní spolupráci a výměnu informací členských zemí EU.

Mezi negativa bychom mohli zahrnout některá opatření, která negativně ovlivňují zprostředkovatele a následně i jejich klienty. Jedná se zejména o povinnost poskytovat předmluvní dokumenty, kdy klient obdrží mnoho dokumentů, které jsou pro něj většinou nepřehledné a nesrozumitelné. Představují časovou náročnou nejen pro klienta, ale i pro jeho zprostředkovatele. Pokud by tyto dokumenty byly stručnější, přehlednější a hlavně srozumitelnější, bylo by to přínosem pro klienty i zprostředkovatele pojistných produktů.

V posledních letech se objevují názory, že by výkon regulace a dohledu měl být vykonáván nezávislým subjektem. Nabízí se tedy otázka, zda by výkon regulace a dohledu měl být i nadále vykonáván centrální bankou nebo právě nezávislým subjektem. ČNB, která je nezávislým subjektem, vykonává nejen regulaci a dohled nad finančním trhem, ale vykonává mnoho dalších činností, např. měnovou politiku.

Objevuje se tedy názor, že pokud by nezávislý subjekt vykonával pouze dohled a regulaci nad finančním trhem, mohlo by dojít k efektivnější a kvalitnější regulaci. Na druhou stranu existuje silná vazba mezi výkonem regulace a dohledu a měnovou politikou. Jednotlivé činnosti jsou vzájemně provázány, a proto by i nadále měla centrální banka finanční trh regulovat.

Dle mého názoru by výkon regulace a dohledu měl spadat i nadále do kompetence ČNB, která by i nadále měla mít aktivní přístup k regulaci. Měla by predikovat budoucí vývoj pojistného trhu a pružně reagovat na aktuální i budoucí potřeby pojistného trhu, aby bylo zamezeno nedokonalé konkurenci, asymetrii informací a využívání nekalých praktik.

Důraz by měl být kladen na řádné a pravidelné vzdělávání zprostředkovatelů tak, aby mohli poskytovat pojistné služby kvalitně a s odbornou způsobilostí. Jen tak nedojde k negativnímu názoru společnosti na celý pojistný trh a k podcenění významu pojištění a zajištění.

Došli jsme k závěru, že řádný výkon regulace a dohledu je pro ochranu pojistného trhu a finanční stability zásadní. Musí být vykonáván kvalitně a efektivně tak, aby pojišťovny nevyužívaly nekalých praktik, nedocházelo k nedokonalé konkurenci a diskriminaci klientů.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] ALLIANZ. Globální zpráva Allianz o pojišťovnictví 2022: Nadcházející desetiletí bude podle Allianz rozhodující. [online]. Praha: Allianz, ©2022 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.allianz.cz/cs_CZ/pojisteni/vse-o-allianz/tiskove-centrum/gloabalni-zprava-allianz-o-pojistovnictvi-2022.html
- [2] BÖHM, Arnošt a Karina MUŽÁKOVÁ. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-035-5.
- [3] CIPRA, Tomáš. Solventnost: teorie a praxe. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 23, s. 32-40. [cit. 2023-02-12]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/50-2008-23>
- [4] ČEJKOVÁ, Viktória. *Pojistný trh*. Praha: Grada, 2002. Finance. ISBN 80-247-0137-5.
- [5] ČESKÁ ASOCIACE POJIŠŤOVEN. O nás. Česká asociace pojišťoven [online]. Praha: Česká asociace pojišťoven, ©2022 [cit. 2022-09-20]. Dostupné z: <https://www.cap.cz/o-nas>
- [6] ČESKÁ ASOCIACE POJIŠŤOVEN. O nás. Česká asociace pojišťoven [online]. Praha: Česká asociace pojišťoven, ©2022 [cit. 2022-12-20]. Dostupné z: <https://www.cap.cz/o-nas>
- [7] ČESKÁ ASOCIACE POJIŠŤOVEN. Regulace pojišťovnictví. Česká asociace pojišťoven [online]. Praha: Česká asociace pojišťoven, ©2022 [cit. 2022-09-20]. Dostupné z: <https://www.cap.cz/slovnikenc/15409-item-630>
- [8] ČESKÁ KANCELÁŘ POJISTITELŮ. O nás. Členové a správní rada. Česká kancelář pojistitelů [online]. Praha: Česká kancelář Pojistitelů, ©2022 [cit. 2022-12-27]. Dostupné z: <https://www.ckp.cz/o-nas/organizacni-struktura>
- [9] ČESKÁ KANCELÁŘ POJISTITELŮ. O nás. Česká kancelář pojistitelů [online]. Praha: Česká kancelář Pojistitelů, ©2022 [cit. 2022-01-05]. Dostupné z: <https://www.ckp.cz/o-nas/o-ckp>
- [10] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Finanční stabilita. *Česká národní banka* [online]. Praha: Česká národní banka, ©2022 [cit. 2022-10-11]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/financi-stabilita/>

- [11] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Ochrana spotřebitele. Česká národní banka [online]. Praha: Česká národní banka, ©2022 [cit. 2022-10-22]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/ochrana-spotrebitele/>
- [12] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Regulace a dohled nad pojišťovny a zajišťovny. Česká národní banka [online]. Praha: Česká národní banka, ©2022 [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/vykon-dohledu/postaveni-dohledu/regulace-a-dohled-nad-pojistovny-a-zajistovny/>
- [13] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Zátěžové testy. Česká národní banka [online]. Praha: Česká národní banka, ©2022 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/financni-stabilita/zatezove-testy/pojistovaci-sektor/>
- [14] ČESKO. Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů* [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>
- [15] ČESKO. Zákon č. 634/1992 Sb. o ochraně spotřebitele. In: *Sbírka zákonů* [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-634>
- [16] ČESKO. Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. In: *Sbírka zákonů* [cit. 2023-01-018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-277>
- [17] DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Pojištění a pojišťovnictví*. Praha: Ekopress, 2015. ISBN 978-80-87865-25-5.
- [18] DUCHÁČKOVÁ, Eva a Jaroslav DAŇHEL. *Teorie pojišťovacích trhů*. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-015-7.
- [19] EIOPA. Strengthening the resilience and sustainability of the insurance and pensions sectors. Eiopa [online]. Eiopa, ©2022 [cit. 2022-09-15]. Dostupné z: <https://www.eiopa.europa.eu/media/news/strengthening-resilience-and-sustainability-of-insurance-and-pensions-sectors-eiopa-sets>
- [20] EUROPEAN SYSTEMIC RISK BOARD. About. European Systemic Risk Board. [online]. European Systemic Risk Board. [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.esrb.europa.eu/about/background/html/index.cs.html>
- [21] FEDERAL INSURANCE OFFICE. About FIO. Federal Insurance Office. [online]. Federal Insurance Office. [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-markets-financial-institutions-and-fiscal-service/federal-insurance-office/about-fio>

- [22] FEDERAL RESERVE BOARD. About Fed. Federal Reserve Board [online]. Federal Reserve Board. [cit. 2023-01-05]. Dostupné z: <https://www.federalreserve.gov/aboutthefed.htm>
- [23] FINANCIAL STABILITY OVERSIGHT COUNCIL. About FSOC. Financial Stability Oversight Council [online]. Financial Stability Oversight Council [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-markets-financial-institutions-and-fiscal-service/fsoc/about-fsoc>
- [24] INSURANCE EUROPE. About Us. Insurance Europe [online]. © 2023 Insurance Europe [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.insuranceeurope.eu/about-us/1/who-we-are/members>
- [25] MESRŠMÍD, Jaroslav. Pojišťovnictví v USA. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 35, str. 76-83. [cit. 2023-01-10]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/53-2018-35>
- [26] MESRŠMÍD, Jaroslav. Pojišťovnictví – příležitosti a výzvy. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 34, s. 26-33. [cit. 2023-01-10]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/51-2017-34>
- [27] NATIONAL ASSOCIATION OF INSURANCE COMMISSIONERS. Our Focus: Our Members and our Mission. National Association of Insurance Commissioners [online]. National Association of Insurance Commissioners [cit. 2023-01-05]. Dostupné z: <https://content.naic.org/about>
- [28] KUBÁŇ, Drahomír. Compliance v pojišťovnictví. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 23, s. 26-31. [cit. 2022-02-04]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/50-2008-23>
- [29] KUBÁŇ, Drahomír. Účel dohledu v pojišťovnictví. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 36, s. 24-29. [cit. 2022-01-02]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/54-2019-36>
- [30] KUBÁŇ, Drahomír. Vynutitelnost dohledových opatření a sankcionizování. *Pojistné rozpravy: Pojistněteoretický bulletin* [online]. 35, s. 37-42. [cit. 2022-01-02]. ISSN 2571-1059. Dostupné z: <https://www.pojistnerozpravy.cz/archiv/53-2018-35>

- [31] KULT, Alexander. Odborná péče a judikatura v praxi správního dozoru aneb kde začíná a končí dohled ČNB. *Pojistný obzor: Časopis českého pojišťovníctví* [online]. 2. s. 8-10. [cit. 2022-01-02]. ISSN 2464-7381. Dostupné z: <https://pojistnyobzor.cz/archiv/pojistny-obzor-02-22>
- [32] OPOJIŠTĚNÍ. Zakáže celá Evropa „zombie“ ceny pojištění? *oPOJIŠTĚNÍ*. [online]. Praha: oPojištění, © 2023 [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <https://www.opojisteni.cz/pojistny-trh/zakaze-cela-evropa-zombie-ceny>
[pojisteni/c:24411/?fbclid=IwAR0vrq75MGS2xx8i3sZmB_rzMhtsBlfb5APw-OUI17C-ttgSYzJvSnMYMks](https://www.opojisteni.cz/pojistny-trh/zakaze-cela-evropa-zombie-ceny)
- [33] REJNUŠ, Oldřich. *Finanční trhy: učebnice s programem na generování cvičných testů*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5871-8.
- [34] VÁVROVÁ, Eva. *Finanční řízení komerčních pojišťoven*. Praha: Grada, 2014. Expert. ISBN 978-80-247-4662-3.
- [35] ZUZAŇÁK, Aleš, Jaroslava ŠULCOVÁ a Jan HORA. *Příručka pro zprostředkovatele pojištění*. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 2011. ISBN 978-80-7201-838-3.
- [36] ZWEIFEL, Peter a Roland EISEN. *Insurance economics*. Berlin: Springer-Verlag, 2012. Springer texts in business and economics. ISBN 978-3-642-20547-7.